

U 7/2023 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle aloitteesta kriittisten raaka-aineiden turvallisen, monipuolisen, kohtuuhintaisen ja kestävä saannin varmistamiseksi: (1) Komission tiedonanto kriittisten raaka-aineiden turvallisen ja kestävä saannin varmistamisesta kaksoissiirtymän tukemiseksi (2) komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi kehyksen luomisesta kriittisten raaka-aineiden turvatun ja kestävä tarjonnan varmistamisesta ja asetusten (EU) 168/2013, (EU) 2018/858, 2018/1724 ja (EU) 2019/1020 muuttamisesta (kriittisiä raaka-aineita koskeva säädös)

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle komission 16 päivänä maaliskuuta 2023 antama (1) tiedonanto kriittisten raaka-aineiden turvallisen ja kestävä saannin varmistamisesta kaksoissiirtymän tukemiseksi sekä (2) ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi kehyksen luomisesta kriittisten raaka-aineiden turvatun ja kestävä tarjonnan varmistamisesta ja asetusten (EU) 168/2013, (EU) 2018/858, 2018/1724 ja (EU) 2019/1020 muuttamisesta.

Helsingissä 17.5.2023

Elinkeinoministeri Mika Lintilä

Kaivosylitarkastaja Riikka Aaltonen

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ EDUSKUNNALLE ALOITTEESTA KRIITTISTEN RAAKA-AINEIDEN TURVALLISEN, MONIPUOLISEN, KOHTUUHINTAISEN JA KESTÄVÄN SAANNIN VARMISTAMISEKSI: (1) KOMISSIION TIEDONANTO KRIITTISTEN RAAKA-AINEIDEN TURVALLISEN JA KESTÄVÄN SAANNIN VARMISTAMISESTA KAKSOISSIIRTYMÄN TUKEMISEKSI (2) KOMISSIION EHDOTUS EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON ASETUKSEKSI KEHYKSEN LUOMISESTA KRIITTISTEN RAAKA-AINEIDEN TURVATUN JA KESTÄVÄN TARJONNAN VARMISTAMISESTA JA ASETUSTEN (EU) 168/2013, (EU) 2018/858, 2018/1724 JA (EU) 2019/1020 MUUTTAMISESTA (KRIITTISIÄ RAAKA-AINEITA KOSKEVA SÄÄDÖS)

1 Tausta

Euroopan komissio julkaisi 16.3.2023 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi kriittisten raaka-aineiden turvallisista sekä kestävästä toimitusketjuista (raaka-ainealoite) (COM(2023) 160)¹ sekä siihen liittyvän tiedonannon (COM(2023) 165)². Ehdotukseen liittyy myös komission vaikutustentarviointiraportti (SWD(2023) 161).

Kriittisten raaka-aineiden paketin taustalla on Euroopan raaka-aineriippuvuus, joka ei ole vuoden 2008 raaka-ainealoitteen ja sen jälkeen annettujen tiedonantojen avulla parantunut. Pandemia ja Venäjän Ukrainaan kohdistama hyökkäyssota ovat viimeistään osoittaneet Euroopan haavoittuvuuden toimitusketjujen häiriötilanteissa. Vihreän siirtymän ja digitaalisen siirtymän (kaksoissiirtymän) tavoitteiden saavuttaminen edellyttää merkittäviä määriä kriittisiä raaka-aineita. Raaka-aineiden tarpeen myös ennakoidaan kasvavan merkittävästi tulevaisuudessa. Kriittisten raaka-aineiden saatavuus on oleellista paitsi kaksoissiirtymässä, myös puolustus- sekä avaruussektoreilla turvallisuusnäkökohtien vuoksi.

Kriittisten raaka-aineiden tuotanto ja jalostus ovat kuitenkin osin varsin keskittyneitä. Euroopan resilienssin kannalta komissio katsoo tarpeelliseksi lisätä eurooppalaista kriittisten materiaalien tuotantoa ja jalostusta sekä turvata toimitukset kolmansista maista.

¹ European Critical Raw Materials Act. Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a framework for ensuring a secure and sustainable supply of critical raw materials and amending Regulations (EU) 168/2013, (EU) 2018/858, 2018/1724 and (EU) 2019/102 (COM(2023) 160 final), https://single-market-economy.ec.europa.eu/system/files/2023-03/COM_2023_160_1_EN_ACT_part1_v7.pdf. Haettu 17.3.2023.

² Komission tiedonanto (COM(2023) 165 final): COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS. A secure and sustainable supply of critical raw materials in support of the twin transition, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_1661. Haettu 17.3.2023.

Komissio julkaisi samaan aikaan raaka-ainealoitteen kanssa nettonollateollisuuden asetusehdotuksen (COM(2023) 161 final). Nettonollateollisuutta koskevaa ehdotusta käsitellään erillisessä valtioneuvoston kirjelmässä.

2 Ehdotuksen tavoite

Asetusehdotuksesta ja komission tiedonannosta koostuvan kriittisten raaka-aineiden paketin tavoitteena on vahvistaa raaka-aineiden arvoketjuja Euroopassa, monipuolistaa tuontia strategisten riippuvuuksien vähentämiseksi, parantaa kriittisiin raaka-aineisiin liittyvää seurantaa ja vähentää niihin liittyviä toimitusriskejä sekä varmistaa näiden raaka-aineiden vapaa liikkuvuus sisämarkkinoilla ja ympäristönsuojelun korkea taso kiertotaloutta ja vastuullisuutta edistämällä.

Ehdotetuilla toimilla pyrittäisiin turvaamaan eurooppalaisen teollisuuden raaka-ainetarpeet kaksoisiirtymää ja puolustusteollisuuden tarpeita varten sekä parantamaan koko unionin kriisinkestävyyttä. Tähänastiset ei-lainsäädännölliset toimet tavoitteiden saavuttamiseksi ovat komission arvion mukaan olleet riittämättömiä.

3 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

3.1 Komission tiedonanto

Komission tiedonanto sisältää kuvauksen toimintaympäristön nykytilasta ja kuvailee komission tavoitetilaa. Toimilla pyritään varmistamaan raaka-aineiden saatavuus unionissa ja täten turvaamaan kaksoisiirtymän tavoitteet ja unionin kriisinkestävyys. Komissio erittelee toimet kolmen kokonaisuuden alle. Tiedonannon ensimmäisenä kokonaisuutena on eurooppalaisten arvoketjujen vahvistaminen. Toisena kokonaisuutena on toimitusketjujen monipuolistaminen, tasaveroitukset kumppanuudet ja globaali tuotanto. Kolmannen kokonaisuuden muodostaa kestävän tuotannon toimet sekä kiertotalouden vahvistaminen.

Komission mukaan eurooppalaisia arvoketjuja tulisi kehittää sujuvoittamalla luvitusta. Komission mukaan pitkät ja epävarmat luvitusprosessit ovat merkittävä pidäke investoinneille. Komission mukaan arvoketjuja tulisi myös tukea parantamalla viranomaisten osaamista. Hallinnon tehostamiseksi tulisi hyödyntää digitalisaation tarjoamia mahdollisuuksia. Toiminnan hyväksyttävyyden edistämiskeinoiksi komissio näkee kuulemisprosessit sekä läpinäkyvän ja jatkuvan dialogin, jossa huomioidaan asianmukaisella tavalla laaja yleisö sekä alkuperäiskansat. Komission mukaan arvoketjujen resilienssiä parantavat myös osaltaan ehdotettu monitorointi- ja seurantatietojen raportointi sekä tuotantoketjujen stressitestit, strategiset varastot ja raaka-aineiden yhteisostot. Näihin liittyviä tietotarpeita tukee jäsenvaltioiden sekä komission ammattilaisista koostuva johtokunta. Hankerahoituksen edistämisen keinoiksi komissio näkee mm. erilaiset rahoitusinstrumentit. Lisäksi komissio edistää kestävän rahoituksen taksonomian kehittämistä kaivosteollisuudelle ja jalostukselle.

Komissio pitää tärkeänä osaamisen kehittämistä koko arvoketjussa. Keinoina osaamisen kehittämiseen tuodaan esiin nettonolla-akatemia perustettava ns. raaka-aineakatemia (*Raw Materials Academy*) sekä erilaiset muunto- ja täydennyskoulutukset. Tutkimus- ja innovaatiopuolen keinoina arvoketjun vahvistamiseen nostetaan esiin Horisontti Eurooppa -ohjelma sekä koordinoitu ja strateginen toimintasuunnitelma, jossa huomioitaisiin vaihtoehtoiset ja kehittyneet materiaalit. Lisäksi kehitettäisiin suunnitelma tulevaisuuden TKI -tarpeiden ohjaamiseen.

Komissio näkee tarpeelliseksi toimitusketjujen monipuolistamisen samanmielisten valtioiden yhteistyön kautta. Strategisten kahdenvälisen kumppanuuksien osalta komissio pyrkii laajen-

tamaan strategisten raaka-aineiden kumppanuuksien verkostoa ja edistämään vääristymättömien kaupan ja investointien tavoitetta strategisissa raaka-ainekumppanuuksissa. Yhteistyön kannalta keskeisenä alustana toimisi ns. kriittisten raaka-aineiden klubi (*Critical Raw Materials Club*), joka toimisi yhteistyön alustana ja mahdollistaisi yhteistyön keskeisten kumppaneiden välillä. WTO:n sääntöjen mukaisuus, nykyisen EU:n kauppaja- ja investointisopimusverkoston laajentaminen mm. uuden tyyppisillä kumppanuuksilla sekä EU:n *Global Gateway* -strategian hyödyntäminen ovat keskiössä. Komissio tarkkailee tullitariffien vaikutusta kriittisten raaka-aineiden maahantuontiin ja tarvittaessa tutkii edellytykset tullien alentamiselle tai poistamiselle. Lisäksi komissio aikoo tutkia kaupan suoja-toimien hyödyntämismahdollisuuden EU:n kaivos-toiminnan ja prosessointi/kierrätysteollisuuden suojelemiseksi.

Komission mukaan tuotannon kestävyttä tulisi vahvistaa jatkamalla EU:n vastuullisuustyötä, ja hyödyntämällä eurooppalaisia tuotestandardeja sekä kansainvälisiä vastuullisuus- ja kestävyysmekanismeja ja teollisia aloitteita. Komissio ehdottaa kestävä kehityksen tukemista kauppasopimusten kautta. Komission mukaan tuotannon kestävyuden kannalta tulee ottaa huomioon myös kiertotalous ja aiheen kannalta keskeinen suunnitteilla oleva unionin lainsäädäntö, kuten tuotesuunnittelusääntely ja jätelainsäädäntö. Komissio ehdottaa tulevaisuudessa jätelainsäädäntöön kriittisten raaka-aineiden talteenottoa koskevia vaatimuksia ja suosituksia mm. romuajoneuvoille sekä paljon kriittisiä raaka-aineita sisältäville kuluttajatuotteille (puhelimet, tabletit, tietokoneet). Tarkoituksena on myös tarkastella jättesääntelyn muita kriittisten raaka-aineiden kannalta keskeisiä puolia kuten kierrätyksen kannattavuutta sekä jätteiden ja sivuvirtojen liikkuvuutta sisämarkkinoilla. Vaikuttamisen työkaluna komissio mainitsee myös uudet kiertotalouskeskittymät (*Hubs for Circularity*) ja niiden rahoituksen.

3.2 Kriittisten raaka-aineiden asetusehdotus

Ehdotus sisältää kriittisiä ja strategisia raaka-aineita koskevia toimia: 1. EU:n raaka-ainearvo- ketjujen vahvistaminen, 2. riskien monitorointi ja vähentäminen, 3. kestävyys, 4. strategiset kumppanuudet, ja 5. tavoitteiden toteuttamista koskevan rakenteen luominen sekä hallintoon että seurantaan.

Ehdotuksen toimenpiteillä komissio koordinoi, fokusoi ja vauhdittaa kriittisiksi ja strategisiksi määriteltyjen raaka-aineiden etsintää ja jalostusta sekä talteenottoa kierrätyslähteistä, ja kiirehtii erityisesti strategisesti tärkeiksi luokiteltujen hankkeiden nopeaa toteutumista.

Ehdotuksen myötä komissiolla on merkittävä rooli tiedon kerääjänä sekä vauhditettavien hankkeiden valinnassa ja toimenpiteiden seurannassa. Jäsenvaltiolle ja yrityksille kohdistetaan runsaasti raportointivelvoitteita, hallinnollisen taakan kasvua pyritään rajoittamaan komission tuotamilla mallipohjilla. Ehdotus korostaa julkisen sektorin roolia hankkeiden valinnassa ja edistämässä.

Asetusehdotuksen tavoitteet ja määritelmät (1–2 artiklat)

Yleisenä tavoitteena on parantaa sisämarkkinoiden toimivuutta ja varmistaa unionin tarvitsemien kriittisten raaka-aineiden saatavuus ja näiden vastuullisuus. Edellä mainitun tavoitteen saavuttamiseksi sääntelyllä pyritään vahvistamaan strategisten raaka-aineiden arvoketjuja.

- Ehdotuksessa asetetaan konkreettiset tavoitteet strategisten raaka-aineiden EU:n oman tuotannon vahvistamiselle siten, että vuoteen 2030 mennessä kaikkien strategisten raaka-aineiden osalta EU:n kapasiteetti on parantunut ja kokonaisuutena:
 - 10 % käytetyistä strategisista raaka-aineista tuotetaan EU:ssa

- 40 % käytetyistä strategisista raaka-aineista jalostetaan EU:ssa
- 15 % käytetyistä strategisista raaka-aineista on kierrätyslähteistä
- Unionin strategisten raaka-aineiden tuonti monipuolistuu niin, että 2030 mennessä minäkään strategisen raaka-aineen osalta Euroopan riippuvuus yksittäisen kolmannen maan tuotannosta tai jatkojalostuksesta ei ylittäisi 65 %:a.
- Unionin monitorointi ja kyky kriittisten raaka-aineiden toimitusriskien vähentämiseen on parantunut.
- Kriittisten raaka-aineiden ja niitä sisältävien tuotteiden liikkuvuus sisämarkkinoilla varmistetaan, ja samalla varmistetaan ympäristönsuojelun korkea taso lisäämällä kierrätystä ja kestävyyttä.

Mikäli komission kolmen vuoden välein julkaisema raportti (artikla 42) ei osoita 2030-tavoitteiden saavuttamista, komissiolla on mahdollisuus esittää lisätoimia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Komissio huomioi ehdotuksen tavoitteet ekosuunnittelusääntelyä (*ecodesign*) kehittäessään.

Määritelmässä on kuvattu kattavasti ehdotuksessa käytetyt termit. Esimerkiksi ”luvanmyöntämisprosessi” kattaa kaikki hallinnolliset luvat, joita 5. artiklan strategisen hankkeen toiminta edellyttää, mukaan lukien rakentaminen, kemikaalien käyttö ja energiainfrastruktuuri.

Raaka-aineet, joita ehdotus koskee (3–4 artiklat)

Ehdotuksessa on uutena suppeampi strategisten raaka-aineiden lista sekä päivitetty kriittisten raaka-aineiden lista. Liitteessä I on lueteltu strategiset raaka-aineet ja liitteessä II on lueteltu kriittiset raaka-aineet. Liitteissä on myös raaka-aineiden arviointiin käytetyt menetelmät. Komissiolla olisi toimivalta muuttaa listoja delegoiduilla säädöksillä. Komission tulee tarkastella listat neljän vuoden välein, ja päivittää ne tarvittaessa.

Strategisen hankkeen kriteerit, hakemuksen sisältö, valinta ja implementointi (5–7 artiklat)

EU:n arvoketjujen vahvistamisen keskeinen elementti on strategiset hankkeet arvoketjun eri vaiheissa.

Projektin vetäjän hakemuksesta ja artiklan 6 mukaisella prosessilla komissio voi vahvistaa hankkeen strategisen statuksen.

Hankkeen tulee

- antaa merkityksellinen panos Unionin strategisten raaka-aineiden huoltovarmuuteen,
- olla tai tulla teknisesti kannattavaksi, ja tuotantomäärä tulee olla arvioitavissa
- olla vastuullisesti toteutettu, niin ympäristöllisesti kuin sosiaalisestikin
- Unionin sisällä sijaitessaan hyödyttää myös muuta jäsenvaltiota
- sijaitessaan kolmansissa maissa hyödyttää sekä Unionia että sijaintivaltiota

Hankkeen sijaintivaltioilla on ”veto-oikeus” statuksen myöntämiseen. Komissio arvioi hakemuksen liitteen III mukaisesti. Komissiolla on oikeus delegoiduilla säädöksillä määritellä seikat ja todisteet, jotka huomioidaan hanketta arvioitaessa. Strategisen hankkeen status ei vaikuta hankkeelta edellytettäviin kansainvälisiin, Unionin tai kansallisiin oikeudellisiin seikkoihin. Komission tulee huomioida Johtokunnan (artikla 34) näkemys hankkeen kelpoisuudesta ja tehdä päätös 60 päivän kuluessa hakemuksesta.

Strategisen hankkeen tulee hyödyttää Unionin strategisten raaka-aineiden huoltoa.

Strategisia raaka-aineita koskevat hankkeet katsottaisiin asetusehdotuksen 7(2) artiklan mukaan olevan luontodirektiivin artiklassa 6(4) ja 16(1) ja lintudirektiivin artiklassa 9(1)(a) sekä vesipuitedirektiivin 4(7) artiklassa tarkoittamalla tavalla erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä toteutettavia hankkeita, mikäli kaikki kyseisissä direktiiveissä asetetut ehdot täyttyvät.

Jäsenvaltion, jonka alueella hanke sijaitsee, tulee edistää sen ripeää ja tehokasta etenemistä.

Johtokunta keskustelelee säännöllisesti strategisista hankkeista sekä toimista joita jäsenvaltio tai toimija voisi tehdä projektin edistämiseksi.

Toimijan tulee kahden vuoden välein raportoida komission lomakkeella Johtokunnalle hankkeen etenemisestä, mahdollisista hidasteista ja rahoituksen kehittymisestä. Johtokunta voi pyytää lisätietoja. Toimijan tulee tiedottaa komissiota projektimuutoksista, jotka vaikuttavat strategiselle hankkeelle asetettuihin edellytyksiin. Toimijan tulee ylläpitää strategisen hankkeen verkostovustoa ja päivittää sitä relevantilla tiedolla.

Lupaprosessiin keskitetty yhteyspiste, tietojen saatavuus (artiklat 8–9)

Jäsenvaltion olisi nimettävä kansallinen toimivaltainen viranomainen, joka toimisi keskitettynä yhteyspisteenä ja vastaisi koordinaatiosta ja kriittisten raaka-aineiden hankkeiden lupien myöntämisen sujuvoittamisesta. Toimivaltainen viranomainen toimisi hankkeen toteuttajan keskitettynä yhteyspisteenä lupien myöntämisprosessissa, joka johtaisi tiettyä hanketta koskevaan kattavaan päätökseen, ja koordinoisi kaikkien asiaankuuluvien asiakirjojen ja tietojen toimittamista.

Tehtävän voisi delegoida toiselle viranomaiselle kunkin yksittäisen hankkeen kohdalla, siten, että tehtävän saanut viranomainen toimisi hankkeen lupaprosessin yksinomaisena viranomaisyhteyspisteenä.

Hankkeen toteuttajat voivat toimittaa lupaan tarvittavat asiakirjat sähköisessä muodossa. Kansallisen toimivaltaisen viranomaisen olisi ennen luvan myöntämistä otettava huomioon kaikki kyseisen hankkeen toteutusta varten tehdyt tutkimukset ja selvitykset sekä myönnettyt luvat.

Kansallisen toimivaltaisen viranomaisen olisi varmistettava, että lupamenettelyistä, mukaan lukien niihin liittyvistä mahdollisista riidanratkaisumenettelyistä, on helposti saatavilla olevaa tietoa. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava kansallisten viranomaisten riittävät resurssit ja osaaminen.

Jäsenvaltioiden olisi tarjottava strategisten hankkeiden kannalta olennaiset lupamenettelyjä koskevat tiedot keskitetysti ja digitaalisesti. Tietojen tulisi kattaa lupaprosessit, rahoitus ja investointipalvelut, kansallisen ja EU-tason rahoitusmahdollisuudet, saatavilla olevat yrityspalvelut, kuten yhtiöveroilmoitus, verolainsäädäntö ja sovellettava työolainsäädäntö.

Lupaprosessin määräajat, ympäristöarvioinnit ja -luvut, kaavoitus, UNECE:n yleissopimusten sovellettavuus (10–13 artiklat)

Strategisten prosessointi- ja kierrätys Hankkeiden suunnittelulle, rakentamiselle ja toiminnalle tarvittavat luvat tulisi käsitellä 12 kuukauden kuluessa. Kaivoshankkeille käsittelyaika olisi 24 kuukautta. Hankkeille, joissa lupaprosessi on vireillä ennen strategisen statuksen myöntämistä, olisivat käsittelyajat vastaavasti 9 kuukautta ja 21 kuukautta.

Mikäli hankkeen luonne, monimutkaisuus, sijainti tai koko niin edellyttäisi, toimivaltainen viranomaisena voisi jatkaa prosessointi- tai kierrätys Hankkeen lupakäsittelyaikaa korkeintaan kuukaudella ja kaivoshankkeen kolmella kuukaudella ennen alkuperäisen määräajan umpeutumista. Yhteysviranomaisen tulee kertoa toimijalle jatkon perustelut sekä uusi määräaika.

Jos jäsenvaltio ei tekisi kokonaisvaltaista päätöstä prosessointia ja kierrätystä koskevien strategisten hankkeiden luvituksen osalta asetuksessa säädettyjen määräaikojen kuluessa, katsottaisiin luvan myöntämistä koskeva hakemus automaattisesti hyväksytyksi.

Toimivaltaisten viranomaisten olisi viimeistään kuukauden kuluttua lupahakemuksen vastaanottamisesta tarkistettava hakemuksen vaatimustenmukaisuus. Hakijan olisi toimitettava mahdolliset lupahakemuksesta täydentävät tiedot 14 päivän kuluessa viranomaisen pyynnöstä. Luvan myöntämisen määräaika alkaisi siitä päivästä, jona toimivaltainen viranomaisena toteaa hakemuksen olevan vaatimustenmukainen.

Kansallinen toimivaltainen viranomaisena laatisi yhteistyössä hankkeen toteuttajan ja muiden asianomaisten viranomaisten kanssa luvan myöntämisen prosessia koskevan yksityiskohtaisen aikataulun viimeistään kuukauden kuluttua hakemuksen täydellisyyden vahvistamisesta. Aikataulu julkaistaisiin verkkosivuilla.

Edellä todetut määräajat eivät rajoita unionin oikeudesta ja kansainvälisestä oikeudesta johtuvia velvoitteita, eivätkä hallinnollisia muutoksenhakumenettelyjä ja oikeudellisia muutoksenhakukeinoja tuomioistuimissa.

Jos ympäristövaikutukset tulisi arvioida direktiivin 2011/92/EU (*YVA-direktiivi*) 5–9 artiklan mukaisesti, asianomaisten hankkeen toteuttajan olisi pyydettävä toimivaltaiselta viranomaiselta lausunto vaikutusarviointiin sisällytettävien tietojen laajuudesta ja yksityiskohtaisuudesta. Lausunto olisi annettava 30 päivän kuluessa pyynnöstä.

Jos ympäristövaikutusten arviointivelvollisuus johtuu samanaikaisesti direktiiveistä 2011/92/EU (*YVA-direktiivi*), 2001/42/EY (*SOVA-direktiivi*), 92/43/ETY (*luontodirektiivi*), 2009/147/EY (*lintudirektiivi*), 2000/60/EY (*vesipuittepuitedirektiivi*), 2010/75/EU (*teollisuus-päästädirektiivi*), 2008/98/EY (*jätedirektiivi*) ja 2012/18/EU (*Seveso -direktiivi*), toimivaltaisen viranomaisen olisi joko yhteen sovitettava tai yhdistettävä menettelyt. Yhteen sovitetussa menettelyssä asianomainen viranomaisena yhteen sovitaisi unionin lainsäädännön edellyttämät ympäristövaikutusten arvioinnit. Mikäli ympäristövaikutusten arvioinnit yhdistetään, olisi ne katettava yhdessä arvioinnissa.

Toimivaltaisen viranomaisen olisi varmistettava, että asianomaiset viranomaiset antavat YVA-direktiivin 1 artiklassa tarkoitetun lausunnon ympäristövaikutusten arvioinnista (sisältäen ympäristöraportti ja kuulemiset) kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun ne ovat vastaanottaneet kaikki tarvittavat tiedot, jotka on kerätty kyseisen direktiivin 5–7 artiklojen mukaisesti, ja saatetaan päätökseen mainitun direktiivin 6 ja 7 artiklassa tarkoitetut kuulemiset.

Määräaika YVA-direktiivin 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun ympäristöraportin kuulemiselle olisi enintään 90 päivää.

Kaavoituksessa sekä muissa alueidenkäyttöä koskevissa suunnitelmissa kansallisten, alueellisten ja paikallisten viranomaisten olisi tarvittaessa otettava huomioon kriittisten raaka-aineiden hankkeiden kehittäminen. Mikäli suunnitelmiin liittyisi arviointitarve SOVA-direktiivin (2001/42/EY) ja luontodirektiivin (92/43/ETY) 6 artiklan mukaisesti, nämä arvioinnit yhdistetään.

Yhdistetyssä arvioinnissa olisi tarvittaessa tarkasteltava myös mahdollisia vaikutuksia vesistöihin ja tarkistettava, estääkö suunnitelma vesimuodostumaa saavuttamasta hyvää tilaa tai hyvää potentiaalia tai aiheuttaako suunnitelma vesipuitedirektiivin (2000/60/EY) 4 artiklassa tarkoitettua tilan tai potentiaalihuononemista. Jos asianomaisten jäsenvaltioiden on arvioitava nykyisten ja tulevien toimien vaikutukset meriympäristöön, mukaan lukien maan ja meren välinen vuorovaikutus, kuten teollisuuspäästädirektiivin (2014/89/EU) 4 artiklassa tarkoitetaan, myös nämä vaikutukset on sisällytettävä yhdistettyyn arviointiin.

Ehdotuksella ei rajoitettaisi tiedon saantia, yleisön osallistumista päätöksentekoon ja muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeutta YK:n Euroopan talouskomission (*UNECE*) yleissopimuksen (Århusin yleissopimus) mukaisesti, eikä YK:n Euroopan talouskomission yleissopimusta rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnista (Espoon sopimus, SopS 67/1997).

Hankkeitten vauhdittaminen ja rahoituksen koordinaatio (14–15 artiklat)

Komissio ja jäsenvaltiot vauhdittavat strategisten hankkeiden yksityistä rahoitusta. Jäsenvaltiot voivat avustaa strategisten hankkeiden hallinnollisissa ja raportointivelvoitteissa sekä edistää projektin yleistä hyväksyttävyyttä.

Johtokunnan pysyvä alatyöryhmä voi toimijan pyynnöstä antaa rahoitukseen liittyviä neuvoja erilaisista rahoitusmahdollisuuksista.

Ostosopimukset (16 artikla)

Komissio luo kilpailusääntöjen mukaisen järjestelmän palvelemaan strategisiin hankkeisiin liittyviä ostosopimuksia (*off-take agreements*). Ostaja voivat ilmaista tarpeensa laadun ja määrän sekä hinnan ja aikajänteen. Strategisten hankkeiden toimijat voivat indikoida vastaavat tiedot hankkeestaan. Komissio toimii näiden tahojen välisenä välittäjänä.

Hallinnollinen tieto verkossa (17 artikla)

Jäsenvaltioiden tulee tarjota hallinnollisiin prosesseihin liittyvää tietoa verkossa keskitetysti ja saavutettavasti. Tiedon tulee kattaa lupaprosessit, rahoitus- ja sijoituspalvelut, rahoitusmahdollisuudet EU- ja jäsenvaltiotasolla sekä muita yrityspalveluita, kuten tietoa yritysverotuksesta, verosääntelystä ja työläinsäädännöstä.

Malminetsintä (18 artikla)

Jäsenvaltioiden tulee tehdä kriittisten raaka-aineiden malminetsintäsuunnitelma vuoden kuluessa ja suunnitelmat tulee arvioida ja tarvittaessa päivittää vähintään viiden vuoden välein.

Suunnitelman tavoitteena on lisätä tietoa Unionin kriittisten raaka-aineiden esiintymistä. Suunnitelman tulee sisältää soveltuvin osin kartoitusta, geokemiallisia ja geofysiikan tutkimuksia

sekä muusta malminetsinnästä kertyvän datan prosessointia ja tulkintakarttoja. Olemassa oleva geodata tulee käydä läpi identifioimattomien esiintymien varalta.

Komissio seuraa jäsenvaltioiden suunnitelmia sekä niiden toteuttamista. Jäsenvaltioiden tulee julkistaa suunnitelman mukaisesti kerätty data vastikkeetta verkkosivuilla. Tieto on mahdollisuuksien mukaan raportoitava *United Nations Framework Classification* (UNFC) -muodossa. Komissiolla on oikeus toteuttavilla säädöksillä täsmentää mallipohja tietojen julkistamiseksi.

Johtokunnan pysyvä alatyöryhmä keskustelee kansallisista suunnitelmista ja niiden toteuttamisesta, yhteistyömahdollisuuksista rajat ylittävien esiintymien osalta, parhaista käytännöistä sekä mahdollisuudesta luoda yksi yhteinen tietokanta kansallisten ohjelmien tulosten tallentamiseen.

Monitorointi ja stressitestit (19–20 artiklat)

Komissio monitoroi kriittisten raaka-aineiden toimitusriskejä seuraamalla raaka-ainemarkkinaa systemaattisesti: kauppavirrat, kysyntä ja tarjonta, tarjonnan keskittyminen sekä Unionin ja globaali tuotanto arvoketjun eri osissa.

Johtokunnan pysyvän alatyöryhmän kansalliset viranomaiset tukevat komission monitorointia toimittamalla omat tietonsa yllä olevista sekä artiklan 20 tiedoista, yhteistyössä tehtävillä kehitysnäkyksillä sekä analysoimalla tietojen perusteella toimitusriskejä.

Komissio ja viranomaiset varmistavat, että kaikkien strategisten raaka-aineiden toimitusketjut stressitetaan joka kolmas vuosi. Eri raaka-aineiden testaus voidaan jakaa alatyöryhmän viranomaisten kesken. Stressitestin tulee sisältää arviot Unionin toimitusketjun haavoittuvuudesta, skenaarioista sekä erilaisten häiriöiden aiheuttamista vaikutuksista. Arviossa on huomioitava missä raaka-aine on tuotettu, prosessoitu tai kierrätetty, tietoja arvoketjun toimijoista ja markkinamekanismeista, seikoista jotka voivat vaikuttaa saatavuuteen, kuten geopolitiittinen tilanne, logistiikka, energian saanti, työvoima tai luonnonmullistukset, sekä tieto vaihtoehtoisista lähteistä ja korvaavista materiaaleista, raaka-aineen käyttäjistä ja heidän osuuksistaan huomioiden erityisesti kaksoissiirtymän tarvitsemien teknologioiden valmistuksen ja puolustus- ja avaruusovellukset.

Komissio julkaisee verkkosivustolla säännöllisesti päivitettävän monitorointitiedon, joka sisältää muun muassa toimitusriskit kriittisille raaka-aineille, stressitestien tulokset ja mahdolliset ehdotukset riskin vähentämisen strategioiksi.

Komissio hälyttää tarvittaessa jäsenvaltiot, Johtokunnan ja relevantit Unionin kriisinhallintaorganisaatiot, katsoessaan että on olemassa selvä indikaatio toimitushäiriön riskistä.

Jäsenvaltiot veloitetaan seuraamaan ja informoimaan komissiota relevanteista uusista raaka-ainehankkeista, keskeisistä kriittisten raaka-aineiden arvoketjun toimijoista, ja monitoroimaan näitä artiklan 19 mukaisten tietojen keräämiseksi, sekä informoimaan komissiota viivytyksettä näiden toimijoiden merkittävistä toimintahäiriöistä.

Strategiset varastot ja niiden koordinointi, yritysten varautuminen ja yhteisostot (21–24 artiklat)

Jäsenvaltioilta kerätään nykytilatiedot strategisten raaka-aineiden strategisista varastoista. Tiedot kerätään viranomaisten ja julkisesti omistettujen yritysten osalta, sekä kaupallisilta toimijoilta, jotka tarjoavat jäsenvaltiolle varastointia palveluna. Komissiolle raportoidaan varastojen

tiedot jokaisen strategisen raaka-aineen osalta sekä tonneina että osuutena kansallisesta vuosikulutuksesta, ja varastoidun raaka-aineen muoto. Lisäksi raportoidaan varastojen kehitys viideltä viime vuodelta sekä menettelyt, joilla varastoista vapautetaan, jaetaan strategisia aineita. Raportti voi sisältää tietoja myös kriittisten tai muiden raaka-aineiden varastoinnista.

Varastoja lähdetään komission johdolla koordinoitusti kehittämään. Komissio informoi johtokuntaa kahden vuoden kuluttua strategisten varastojen tasosta, turvallisesta tasosta sekä valtiotajarat ylittävistä strategisten varastojen käytöstä. Komissio päättää johtokuntaa kuultuaan varastojen turvallisesta tasosta. Komissio voi kohdistaa jäsenvaltioille näkemyksiä varastotason noston tarpeesta sekä varastojen käytön menettelyistä johtokunnan näkemykset huomioiden. Johtokunta huomioi näkemyksessään tarpeen ylläpitää kannusteita toimijoiden omiin varastoihin tai muuhun tapaan varmistaa raaka-aineiden saanti. Jäsenvaltion tulee kertoa kuinka se ottaa huomioon saamansa näkemykset. Mikäli vähintään kaksi jäsenvaltiota aikoo osallistua kansainväliseen tai monenväliseen strategisten raaka-aineiden strategiseen varastointiin, komissio varmistaa etukäteen koordinoinnin joko asianomaisten jäsenvaltioiden ja komission välisessä kokouksessa tai erityisessä johtokunnan kokouksessa. Komissio toimittaa varastotiedot EU:n relevanteille kriisienhallintaorganisaatioille.

Jäsenvaltioiden tulee tunnistaa maissaan strategisia teknologioita strategisista raaka-aineista valmistavat suuryritykset. Strategisiin teknologioihin sisältyy liikkumiseen ja sähköön varastointiin käytettävät akut, vedyn tuotannon ja käytön välineet, uusiutuvan energian tuotantovälineet, vetomootorit, lämpöpumput, datan välitys ja varastointi, liikkuvat sähkölaitteet, 3D-tulostus (*additive manufacturing*), robotiikka, droonit, raketinheitin, satelliitit ja kehittyneet sirut.

Suurten yritysten tulee auditoida toimitusketjunsä kahden vuoden välein. Tällöin tulee selvittää missä yhtiön strategisten raaka-aineiden tuotanto, jalostus tai kierrätys tapahtuu, sekä tehdä stressitesti arvioimalla toimitusten haavoittuvuutta erilaisten skenaarioiden ja niistä aiheutuvien vaikutusten kautta huomioiden ainakin artiklan 19 (3) seikat. Stressitestien tulokset on raportoitava yhtiön johdolle. Ehdotuksessa suurella yrityksellä tarkoitettaisiin yrityksiä, joilla oli keskimäärin yli 500 työntekijää palveluksessaan ja joiden liikevaihto oli yli 150 miljoonaa niiden viimeisimmän tilipäätöksen laadintavuonna.

Komissio perustaa yhteisostojärjestelmän, jonka kautta strategisia raaka-aineita käyttävät yritykset ja strategisista varastoista vastaavat unionin ja jäsenvaltioiden viranomaiset voivat hankkia tarvitsemiaan raaka-aineita. Komissio pyytää koordinoijana kokonaisuksyntään perustuen tarjouksia toimittajilta. Järjestelmä koskee sekä jalostamattomia että jalostettuja strategisia raaka-aineita.

Komissio valitsee yhteisostojen raaka-aineet ja välituotteet huomioiden eri strategisten raaka-aineiden suhteellisen toimitusriskin ja tarpeen varastojen kasvattamiselle artikloiden 21 ja 22 mukaisesti kerättyjen tietojen perusteella. Komissio asettaa oston vähimmäisrajan osallistujille huomioiden odotettavissa olevien kiinnostuneiden ostajien määrän ja toisaalta tarpeen varmistaa hallittava määrä osallistujia. Järjestelmään osallistuminen on avointa ja läpinäkyvää kaikille Unionin yrityksille ja jäsenvaltioiden viranomaisille. Jäsenvaltioiden tai kansallisten yksiköiden, joita koskee direktiivit 2014/24 tai 2014/25 osallistuminen on mahdollisia vain osallistumisen ollessa näiden direktiivien mukaista.

Järjestelmään osallistuvat unionin yritykset ja jäsenvaltioiden viranomaiset voivat neuvotella ostosta avoimesti yhdessä saavuttaakseen parempia ehtoja tavarantoimittajiensa kanssa tai estääkseen materiaalipuutetta. Yhteisostoon osallistuvien tahojen on noudatettava unionin oikeutta, unionin kilpailulainsäädäntö mukaan lukien.

Tahot, joihin kohdistuu Unionin artiklan 215 SEUT mukaisia rajoittavia toimia, tai joiden suoraan tai epäsuoraan omistajaan tai hallinnoijaan kohdistuu rajoitteita, eivät voi osallistua yhteisöstoisiin.

Komissio voi ostaa järjestelmään tarvittavia palveluita, kunhan palvelun tarjoajalla ei ole eturistiriitaa. Komissio määrittelee palvelusopimuksessa tehtävät, jotka palveluntarjoajan on annettava sekä käytännön asioita, kuten IT-työkalun käyttö, turvatoimenpiteet, valuutta tai valuutat, maksujärjestelmä ja vastuut. Komissiolle tulee sopimuksessa varata oikeus monitoroida ja auditoida, joten komissiolla tulee olla vapaa pääsy kaikkeen tietoon ja serverit, joilla tieto on, tulee sijaita Unionin alueella. Sopimuksen mukaan palvelun tarjoajan omistusoikeus kaikkien tietojen osalta päättyy sopimuksen umpeutuessa ja tiedot tulee voida siirtää komissiolle.

Kansalliset kiertotaloustoimet ja kaivannaisjätteiden sisältämien kriittisten raaka-aineiden hyödyntäminen (25–26 artiklat)

Jokaisen jäsenvaltion tulisi hyväksyä ja toteuttaa kolmen vuoden kuluessa asetuksen voimaantulosta raaka-aineiden uudelleenkäyttöön liittyvät ohjelmat, joilla pyritään raaka-aineiden parempaan talteenottoon jätteistä, tuotteiden uudelleenkäytön lisäämiseen, kierrätysmateriaalien käytön lisäämiseen, kierrätys- uudelleenkäyttö ja materiaalitehokkuusteknologioiden teknisen kypsyden parantamiseen sekä työvoiman kiertotalousosaamisen vahvistamiseen.

Jäsenvaltiot velvoitettaisiin hyväksymään ja panemaan täytäntöön toimia myös kaivannaisjätteiden sisältämien kriittisten raaka-aineiden talteenoton parantamiseksi.

Toiminnanharjoittajien, joiden on kaivannaisjätedirektiivin 2006/21/EC 5 artiklan mukaan laadittava jätteidenhallintasuunnitelma, tulisi toimittaa toimivaltaiselle viranomaiselle alustava taloudellinen arviointi joka koskee kriittisten raaka-aineiden talteenottoa varastoidusta kaivannaisjätteestä sekä tuotetusta kaivannaisjätteestä tai jos se on tehokkaampaa niin materiaalista ennen kuin siitä tulee jätettä.

Jäsenvaltioiden tulisi myös perustaa tietokanta kaikista käytöstä poistetuista ja hylätyistä kaivannaisjätealueista, jotka sijaitsevat niiden alueella. Tietokantaan tulisi tallentaa tiedot jätealueen sijainnista, pinta-alasta ja jätteen määrästä, toiminnanharjoittajasta ja tämän mahdollisesta edeltäjästä sekä likimääräisistä määristä ja pitoisuuksista kaikista raaka-aineista. Lisäksi tietokantaan tulisi tallentaa kaikki muut tiedot, jotka jäsenvaltio katsoo asiaankuuluvaksi tallentaa kriittisten raaka-aineiden talteenoton kannalta.

Kestomagneettien kierrätettävyys ja kierrätysmateriaalien osuus kestomagneeteissa (27–28 artiklat)

Asetuksen 27 artiklassa lueteltujen tuotteiden, kuten teollisuusrobottien, mikroaaltouunien, astianpesukoneiden ja imuroiden markkinoille saattajan olisi ehdotuksen mukaan varmistettava, että kolmen vuoden kuluessa asetuksen voimaantulosta nämä tuotteet ovat varustettu merkinnällä joka osoittaa sisältävätkö tuotteet pysyviä magneetteja. Lisäksi asetuksessa edellytettäisiin tuotteiden yhteyteen liitettävän tarkempia tietoja mm. kestomagneettien tyypistä, niiden sijainnista tuotteessa sekä niiden kemiallisesta koostumuksesta.

Niiden, jotka saattavat markkinoille tuotteita, joissa on eräitä pysyviä magneetteja yli 0,2 kg tulisi saattaa julkisesti saavutettavalle verkkosivustolle tiedot siitä, kuinka suuri osa magneettien neodymiumista, dysprosiumista, praseodymiumista, terbiumista, boorista, samariumista, nikkelistä ja koboltista on saatu kierrätetystä kuluttajajätteestä.

28 artiklassa komissiolle säädettäisiin myös toimivalta vähimmäisosuuksien määrittämiseksi kuluttajajätteistä saaduille kierrätysmateriaaleille asetuksessa määriteltyjen tuotteiden sisältämissä kestopagneeteissa. (Katso tästä myös myöhemmin kohta *Säädösvallan delegointi ja komiteamenettely artiklat 36–37*)

Tunnustetut sertifiointijärjestelmät ja ympäristöjalanjäljestä tiedottaminen (29–30 artiklat)

Hallituksilla ja organisaatioilla, jotka ovat kehittäneet sertifiointijärjestelmiä kriittisten raaka-aineiden kestävyydelle, olisi mahdollisuus hakea komissiolta tunnustusta sertifiointijärjestelmälleen. Komissio perustaisi tietokannan tunnustetuille sertifiointijärjestelmille ja ylläpitäisi järjestelmää. Rekisteri olisi saatavilla yleisellä verkkosivustolla.

Asetusehdotuksessa säädettäisiin komission mahdollisuudesta hyväksyä ympäristöjalanjälkeä koskevia lasku- ja vahvistamissääntöjä kriittisille raaka-aineille, joilla on merkittävä ympäristöjalanjälki. Raaka-ainetta markkinoille saattavan tulisi antaa saataville raaka-aineen ympäristöjalanjälkeä koskeva ilmoitus, jos komissio on laatinut kyseiselle raaka-aineelle ympäristöjalanjäljen laskenta- ja vahvistamissäännöt. Ilmoitusvelvollisuus koskisi ainoastaan yksittäisiä raaka-aineita, eikä sitä sovellettaisi väli- tai lopputuotteisiin. Asetusehdotus sisältäisi säännökset ilmoituksessa edellytettävistä tiedoista. Ilmoitus tulisi saattaa saataville yleiselle verkkosivulle.

Vapaa liikkuvuus, vaatimustenmukaisuus ja markkinavalvonta (31–32 artiklat)

Vapaaseen liikkuvuuteen liittyvien ehdotettujen säännösten mukaan jäsenvaltiot eivät saisi rajoittaa asetuksessa asetettujen tieto- ja tuotevaatimukset täyttävien tuotteiden saattamista markkinoille. Jäsenvaltiot eivät kuitenkaan voisi kieltää messuilla, näyttelyissä ja vastaavissa tapahtumissa pysyviä magneetteja tai kriittisiä raaka-aineita sisältävien tuotteiden esittelyä, edellyttäen, että näkyvä merkki osoittaa selvästi, että tällaiset tuotteet tai materiaalit eivät täytä asetuksen vaatimuksia ja, että niitä ei voida saattaa markkinoille ennen kuin ne täyttävät asetuksen vaatimukset.

Ehdotuksen mukaan ennen kuin tuote, joka kuuluu asetuksen 27 tai 28 artiklan soveltamisalaan, saatetaan markkinoille, tulee varmistaa, että sovellettava vaatimustenmukaisuusarviointimenettely on suoritettu ja tarvittava tekninen dokumentaatio on laadittu. Jos tuotteen vaatimustenmukaisuus on osoitettu vaatimustenmukaisuusarviointimenettelyjen avulla, vastuullisten luonnollisten tai oikeushenkilöiden on varmistettava, että EU:n vaatimustenmukaisuusvakuutus on laadittu ja, että tuote on CE-merkitty.

Lisäksi säädettäisiin markkinavalvonnasta joka olisi vahvasti kytketty komission ehdotukseen tuotteiden ekologiselle suunnittelulle asetettavien vaatimusten puitteista ja direktiivin 2009/125/EY kumoamisesta (ns. ekosuunnitteluasetus).

Strategiset kumppanuudet (33 artikla)

Asetuksessa pyrittäisiin jatkamaan jo aiemmin aloitettua työtä strategisten kumppanuuksien osalta. Ehdotuksessa säädettäisiin strategisten kumppanuuksien koordinoinnista toimitusvarmuuden takaamiseksi. Strategiset kumppanuudet ovat keskeisiä Euroopan raaka-ainehuollon varmistajia. Kumppanuuksissa on tärkeää hyvien ja vastuullisten käytäntöjen varmistaminen ja edistäminen kumppanimaissa, sekä arvoketjujen kehittyminen näihin raaka-ainerikkaisiin maihin.

Johtokunta arvioisi säännöllisesti, miten kumppanuudet täyttävät niille asetetut edellytykset, arvioisi kumppanuuksille asetettavia sisältövaatimuksia, suosittaisi uusia kumppanimaita sekä arvioisi mitä ovat kahdenvälisen sopimusten ja strategisten kumppanuuksien synergiat.

Johtoryhmä varmistaisi myös kehittyvien maiden kumppanuuksien yhteensopivuuden muiden yhteistyömekanismien, kuten *Global Gateway* -strategian puitteissa solmittujen kumppanuuksien kanssa.

Kriittisten raaka-aineiden johtokunta (34–35 artiklat)

Asetuksella perustettaisiin kriittisten raaka-aineiden johtokunta. Johtokunta suorittaisi sille asetuksessa määriteltyjä tehtäviä.

Johtokunta koostuisi komission ja jäsenvaltioiden edustajista ja tukisi komission raaka-ainetyötä ehdotuksessa sille asetettujen tehtävien ja tavoitteiden mukaisesti. Johtokunta voi perustaa pysyviä tai määräaikaista, temaattisia alatyöryhmiä, joista mainitaan pysyvinä asiantuntijaryhminä malminetsintä, rahoitus, seuranta ja huoltovarmuus.

Säädösvaltan delegointi ja komiteamenettely (36–37 artiklat)

Komissiolle delegoitaisiin säädösvaltaa niiden yksityiskohtaisten sääntöjen muuttamiseksi, jotka liittyvät strategisista ja kriittisistä raaka-aineista annettavien listausten päivittämiseen.

Komissiolle delegoitaisiin säädösvaltaa strategisten projektien arvioinnissa huomioon otettavien yksityiskohtaisten sääntöjen muuttamiseksi silloin kuin muutostarpeet johtuvat teknisestä ja tieteellisestä kehityksestä taikka unionin sääntelyn tai kansainvälisten instrumenttien kehityksestä.

Komissiolle delegoitaisiin säädösvaltaa kestopagneetteja sisältävien tuotteiden tullinimikkeiden ja tuotekuvausten osalta tulliviranomaisten työn tukemiseksi. Komissiolle delegoitaisiin säädösvaltaa myös kestopagneettien sisältämien kriittisten raaka-aineidenkierrätysosuuden laskemiseen ja vahvistamiseen liittyen. Lisäksi komissiolle delegoitaisiin säädösvaltaa antaa delegoituja säädöksiä vähimmäisosuuksien määrittelemiseksi kuluttajajätteistä saaduille kierrätysmateriaaleille tietyjen tuotteiden sisältämissä kestopagneeteissa.

Lisäksi komissiolle delegoitaisiin säädösvaltaa liittyen kriittisten raaka-aineiden ympäristöjalanjälkien laskemista ja vahvistamista koskeviin sääntöihin.

Ehdotuksessa siirrettäisiin komissiolle valtuuksia antaa täytäntöönpanosäädöksiä.

Komissiolle siirrettäisiin toimivalta vahvistaa täytäntöönpanosäädöksillä mallipohjat, joita käytetään haettaessa strategisen projektin asemaa sekä raportoitaessa strategisesta projektista.

Komissiolle siirrettäisiin toimivalta vahvistaa täytäntöönpanosäädöksillä mallipohjat, joita jäsenvaltiot käyttävät julkaistessaan malminetsintäsuunnitelman mukaisesti kerättyä dataa internetissä.

Komissio siirrettäisiin valtuus vahvistaa täytäntöönpanosäädöksillä mallipohjat, joita jäsenvaltiot käyttäisivät raportoidessaan SER-jätteestä kerätyistä kriittisistä raaka-aineista. Komissiolle siirrettäisiin myös valtuus vahvistaa täytäntöönpanosäädöksillä lista tuotteista, komponenteista ja jätteistä, jotka ovat ainakin otettava huomioon raaka-aineiden talteenotossa.

Komissiolle siirrettäisiin valtuus antaa täytäntöönpanosäädös, jossa määritetään muodot merkinnöille, joita kestopanoseepteja sisältäviin tuotteisiin olisi kiinnitettävä.

Komissiolle olisi valtuus antaa täytäntöönpanosäädöksiä sertifiointijärjestelmien tunnustamista koskevilta hakemuksilta edellytettävästä tietosisällöistä sekä tunnustamisen myöntämisestä järjestelmille ja tunnustamisen peruuttamisesta.

Komissiolle olisi valtuus antaa täytäntöönpanosäädös, jolla vahvistetaan ympäristöjalanjälkeä koskevan ilmoituksen muoto.

Komissiolle olisi myös toimivalta antaa täytäntöönpanosäädöksiä mallipohjista joita käytettäisiin jäsenvaltioiden raportoidessa komissiolle asetuksen edellyttämiä tietoja.

Komissiota avustaisi komitologia-asetuksessa (EU) N:o 182/2011 tarkoitettu komitea. Tilanteesta riippuen voitaisiin soveltaa neuvoa-antavaa- tai tarkastusmenettelyä.

Muutettavat säädökset (38–41 artiklat)

Artikloissa säädettäisiin tarvittavista muutoksista muihin säädöksiin. Artiklassa 38 säädettäisiin muutoksesta asetukseen (EU) 2018/1724, asetus yhteisestä digitaalisesta palveluväylästä. Artiklassa 39 säädettäisiin muutoksesta asetukseen (EU) 2019/1020, markkinavalvonta-asetus. Artiklassa 40 säädettäisiin muutoksesta asetukseen (EU) 2018/858, asetus moottoriajoneuvojen ja niiden perävaunujen sekä tällaisiin ajoneuvoihin tarkoitettujen järjestelmien, komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta. Artiklassa 41 säädettäisiin muutoksesta asetukseen (EU) 168/2013, asetus kaksi- ja kolmipyöräisten ajoneuvojen ja nelipyöräisten hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta.

Monitorointi ja jäsenvaltioiden raportointi (42–43 artiklat)

Komission olisi julkaistava vähintään joka viides vuosi raportti, joka kuvaa unionin edistymistä asetuksen tavoitteiden saavuttamisessa. Ensimmäisen raportin tulee olla laadittu neljä vuotta asetuksen voimaantulon jälkeen. Raportin tulee sisältää kvantitatiivista tietoa unionin edistymisestä määriteltyjen mittapuiden suhteen.

Jäsenvaltioiden tulisi lähettää vuosittain raportti komissiolle, joka sisältäisi 18(4) artiklassa, 20(1) ja (2) artikloissa, 21(1) artiklassa, 22(5) artiklassa sekä 25(6) artiklassa tarkoitetut tiedot. Ensimmäinen raportti tulisi lähettää vuoden kuluttua asetuksen voimaantulosta.

Luottamuksellisten tietojen käsittely, rangaistukset, arviointi ja voimaantulo (44–47 artiklat)

Jäsenvaltioiden ja komission olisi varmistettava liike- ja yritysalaisuuksien ja muiden arkaluonteisten, luottamuksellisten ja turvaluokiteltujen tietojen suojaaminen, jotka on hankittu ja tuotettu asetuksen soveltamiseksi.

Viimeistään 12 kuukauden kuluttua asetuksen voimaantulosta jäsenvaltioiden on vahvistettava säännöt, jotka koskevat asetuksen rikkomuksista määrättäviä seuraamuksia ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin niiden täytäntöönpanon varmistamiseksi. Nämä säännöt on viipymättä ilmoitettava komissiolle ja ilmoitettava niihin tehtävistä myöhemmistä muutoksista.

Komissio arvioisi asetusta ja sen vaikutuksia viiden vuoden kuluttua sen soveltamis päivästä ja sen jälkeen joka neljäs vuosi. Arvioinnin tulokset esiteltäisiin Euroopan parlamentille ja neuvostolle.

Loppumääräykset kattavat määräykset myös asetuksen voimaantulosta.

4 Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteisiin

Ehdotuksen oikeusperustana on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (*SEUT*) 114 artikla, jonka perusteella voidaan antaa sisämarkkinoiden toteuttamista ja toimintaa koskevia säädöksiä jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen lähentämiseksi. Ehdotusta käsitellään noudattaen tavallista lainsäätämisyjärjestystä, jossa Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyvät yhdessä asetuksen. Neuvostossa noudatetaan määräenemmistöpäätöksentekoa. Komissio katsoo, että eurooppalaisten markkinoiden vakaus edellyttää toimia kriittisten materiaalien toimitusvarmuuden takaamiseksi. Komission mukaan toimitushäiriöt ja niihin liittyvät saatavuusongelmat ja hintojen vaihtelu johtaisivat todennäköisesti jäsenvaltioiden yksipuolisiin toimiin niiden ratkaisemiseksi. Koordinoimattomana toimet saattaisivat johtaa kilpailun vääristymiin sekä tavaroiden vapaan liikkuvuuden esteisiin sisämarkkinoilla. Koordinoiduilla toimenpiteillä sisämarkkinoiden toiminta turvattaisiin.

Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan oikeusperustan valinnan on perustuttava objektiivisiin seikkoihin, jotka voivat olla tuomioistuimen suorittaman valvonnan kohteena ja joihin kuuluvat erityisesti säädöksen tarkoitus ja sisältö. Unionin tuomioistuin on vakiintuneesti katsonut, että säädös voidaan hyväksyä SEUT 114 artiklan perusteella ainoastaan, mikäli siitä ilmenee objektiivisesti ja tosiasiallisesti, että sen tarkoituksena on sisämarkkinoiden toteuttamista ja toimintaa koskevien edellytysten parantaminen. Lisäksi unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on katsottu, että SEUT 114 artiklassa annetaan unionin lainsäätäjälle laaja harkintavalta sisämarkkinoiden yhdenmukaistamistoimenpiteiden antamisessa.

Komissio katsoo asetusehdotuksen olevan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (*SEU*) 5 artiklassa tarkoitetun toissijaisuusperiaatteen mukainen. Komission mukaan mikään jäsenvaltio ei yksin pysty vastaamaan ongelmiin, jotka koskevat koko yhteismarkkinoita. Ongelmat eivät rajoitu vain yksittäisiin jäsenvaltioihin, vaan koskevat koko EU:n teollisuus pohjaa sekä toimitusketjuja laajalti.

Komission mukaan asetusehdotus on myös SEU 5 artiklassa tarkoitetun suhteellisuusperiaatteen mukainen, eikä se ylitä sitä, mikä on tarpeen tavoitteiden saavuttamiseksi. Komissio on tehnyt asetusehdotuksesta vaikutustenviannon, jossa on tarkasteltu vaihtoehtoisia sääntelyratkaisuja sekä käsitelty esitettyjen muutosten vaikutukset. Komission mukaan laadullinen ja määrällinen arviointi on osoittanut, että ehdotukset ovat oikeasuhtaisia tavoitteisiin nähden.

Valtioneuvosto katsoo ehdotuksen oikeusperustan olevan lähtökohtaisesti asianmukainen. Valtioneuvosto kuitenkin katsoo, että jatkokäsittelyssä tulee tarkastella asetusehdotuksen 12 artiklaa, jossa säädettäisiin siitä, että kansallisten viranomaisten, mukaan lukien alueellisten viranomaisten, tulee soveltuvin osin ottaa kaavoituksen suunnittelussa huomioon kriittisiä raaka-aineita koskevien hankkeiden kehittäminen. Kaavoituksen suunnittelua koskeva säännös on epäselvä, minkä vuoksi ehdotuksen vaikutuksia jäsenvaltioiden kaavoitusta koskeviin asioihin on vaikeaa arvioida. Neuvottelujen edetessä on arvioitava, voidaanko ehdotetun 12 artiklan kaltaisen säännös sisällyttää asetukseen, jonka oikeusperusta on SEUT 114 artikla.

Valtioneuvosto katsoo, että ehdotus on nykyisellään toissijaisuusperiaatteen mukainen. Valtioneuvosto kuitenkin katsoo, että asetusehdotuksen suhteellisuusperiaatteen mukaisuutta tulisi arvioida jatkovalmistelusta siltä osin kuin ehdotus koskee jäsenvaltioiden kaavoitusta koskevia asioita, koska kaavoitukseen liittyy alueellisia ja paikallisia piirteitä. Kaavoitukseen liittyvät asiat ovat osa perustuslain 121 §:ssä säädettyä kunnallista itsehallintoa.

Asetusehdotuksella on vaikutusta jäsenvaltioiden viranomaisten tehtävien organisointiin, koska asetusehdotuksen 8 artiklassa jäsenvaltiot velvoitettaisiin nimeämään kansallinen toimivaltainen viranomainen koordinoimaan kriittisiä raaka-aineita koskevien projektien luvitus- ja hallinnollista menettelyä. Lisäksi asetusehdotuksessa säänneltäisiin jäsenvaltioiden hallinnollista menettelyä yksityiskohtaisella tasolla esimerkiksi asettamalla enimmäismääräaikoja luvitusmenettelylle. Nykyisin luvitus- ja muista hallinnollisista menettelyistä on säädetty pitkälti kansallisella lainsäädännöllä. Näiden säännösten suhteellisuusperiaatteen mukaisuutta tulee vielä arvioida neuvotteluiden kuluessa. Lisäksi tulisi tarkastella, tulisiko jäsenvaltioille jättää ehdotettua enemmän liikkumavaraa organisoida viranomaisten tehtävät ja hallinnolliset menettelyt ottaen huomioon jäsenvaltioiden maantieteelliset erot ja paikalliset olosuhteet. Viranomaisten tehtävien järjestämistä ja hallinnollisia menettelyitä koskevaa sääntelyä on tarkasteltava myös kunnallisen itsehallinnon näkökulmasta.

5 Ehdotuksen vaikutukset

5.1 Taloudelliset vaikutukset

Komission vaikutustenarvioinnin mukaan tietojen parempi saatavuus tukee kriittisten raaka-aineiden arvoketjun kilpailukykyä. Komission mukaan tiedon parempi saatavuus hyödyttäisi koko arvoketjua, kun malminetsintään liittyvät riskit arvoketjun alkupäässä pienenisivät. Komissio katsoo, että yritykset hyötyvät suoraan myös ajantasaisesta saatavuusriskejä koskevasta tiedosta, jonka avulla ne voivat varautua riskeihin.

Komission vaikutustenarvioinnin mukaan strategisia hankkeita koskevat ehdotukset tukisivat kriittisten raaka-aineiden arvoketjua EU:ssa sekä kolmansissa maissa ja turvaisi jatkokäyttäjien raaka-ainetarpeet. Komission mukaan tällä on positiivisia taloudellisia vaikutuksia myös jatkojalostussektoreihin ja työpaikkojen syntymiseen.

Komission vaikutusarvioinnin mukaan yrityksille aiheutuisi koko unionin tasolla yhteensä n. 15 miljoonan euron kertakustannukset ympäristöjalanjälkilaskelmien tekemisestä ja niihin liittyvistä selvityksistä sekä kaivannaisjätteisiin liittyvistä raportointivelvoitteista.

Raportointivelvoitteista ja stressitestien suorittamisesta aiheutuisi yrityksille eräitä jatkuvia kustannuksia. Komission vaikutustenarvioinnin mukaan stressitestien suorittaminen ja niiden tulosten raportointi, sekä muut yrityksille asetetut raportointivelvoitteet aiheuttaisivat yrityksille jatkuvina kustannuksina koko EU:n tasolla noin 1,1 miljoonan euron vuosittaiset kustannukset.

Ehdotus edellyttää komission mukaan määrärahoja kuluvalle rahoituskehyskaudella (2021–2027) yhteensä 18,169 miljoonaa euroa, ja komission mukaan se voidaan rahoittaa kokonaan kohdentamalla menoja uudelleen monivuotisen rahoituskehysten kyseisen otsakkeen sisällä. Rahoitustarpeet katetaan sisämarkkinaohjelman määrärahoista.

Ehdotukseen ei sisälly uusia EU-tason rahoitusvälineitä tai -mekanismeja, mutta komission ehdotuksen mukaan olemassa olevia EU-tason rahoitusohjelmia ja -välineitä (kuten elpymis- ja palautumistukiväline (RRF), Horisontti Eurooppa, Innovaatiorahasto, InvestEU ja koheesiorahoitus) voitaisiin hyödyntää arvoketjujen kehittämisessä.

Viranomaistehtävien organisointi aiheuttaisi taloudellisia kustannuksia kansallisesti. Komission vaikutustenarvioinnin mukaan asetus edellyttäisi vähintään 4 kokopäiväistä henkilöresurssia jäsenvaltiota kohden. Lisäksi komission vaikutustenarvioinnin mukaan asetus edellyttäisi kertakuluna 25 kokopäiväistä henkilöresurssia jäsenvaltiota kohden kansallisten malminetsintäohjel-

mien kehittämiseen. Komission vaikutustenarvioinnin mukaan kertakuluna tarvittavien henkilöresurssien määrä olisi kuitenkin riippuvainen esimerkiksi jäsenvaltion koosta sekä olemassa olevista hallinto- ja tutkimusvalmiuksista. Asetusehdotuksessa ei käsitellä tarkemmin luvitusta koskevien ehdotusten mahdollisia vaikutuksia viranomaisten henkilöresurssitarpeisiin, mikä on puute.

Näitä kansallisia henkilöresurssitarpeita on vielä arvioitava jatkokäsittelyssä tarkemmin ja pyrittävä hillitsemään hallinnollisen taakan lisääntymistä. Lähtökohtaisesti lisätarpeet rahoitetaan olemassa olevia resursseja uudelleen kohdentamalla. Mahdolliset lisärahoitustarpeet käsitellään normaaliin tapaan osana julkisen talouden suunnitelmaa ja talousarviota koskevia menettelyjä.

5.2 Vaikutukset kansalliseen lainsäädäntöön

Kyseessä on komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi. Asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta EU:n jäsenvaltioissa. Kuitenkin asetusta voi aiheuttaa myös tarpeen mukauttaa kansallista lainsäädäntöä vastaamaan asetuksen sääntelyä.

Ehdotuksessa veloitetaan jäsenvaltiot nimeämään kansallinen toimivaltainen viranomainen, joka toimii keskitettynä yhteispisteensä ja koordinoi hankkeiden lupamenettelyjä ehdotuksen määräaikaisten mukaisesti. Ehdotus aiheuttaa todennäköisesti tarvetta muuttaa ja täydentää kansallista lainsäädäntöä.

Asetusehdotuksen 9 artiklassa säädettäisiin strategisista hankkeista koskevasta priorisoinnista luvitusmenettelyissä sekä nopeutetuista menettelyistä riidanratkaisussa, jos kansallinen lainsäädäntö mahdollistaa kyseiset menettelyt. Kansallisessa hallintomenettelyssä asiat käsitellään yleensä siinä järjestyksessä, kun ne tulevat vireille, mikä johtuu hallintolain 6 §:ssä säädetyistä tasapuolisen kohtelun vaatimuksesta. Viranomaisen on kuitenkin mahdollista antaa etusija asian käsittelylle, jos tästä on säädetty kansallisessa erityislainsäädännössä. Ehdotuksessa asetettaisiin myös enimmäismääräaikoja hankkeiden luvitukselle. Hallintolain 23 §:ssä säädetään yleisestä vaatimuksesta käsitellä asia ilman aiheutonta viivytystä. Kuitenkin kansallisessa erityislainsäädännössä on mahdollista asettaa luvitusta koskevia enimmäismääräaikoja. Asetusehdotuksen 10(4) artiklassa säädettäisiin automaattisesta lupahakemuksen hyväksynnästä, jos viranomainen ei ole tehnyt päätöstä lupahakemuksesta määräajan kuluessa. Asetusehdotuksessa tarkoitettu automaattinen hyväksyntämenettely ei ole käytössä kansallisessa hallintomenettelyssä.

Asetusehdotuksen 11(1) artiklassa veloitetaan kansallinen toimivaltainen viranomainen antamaan lausunto hankkeen ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta 30 päivän kuluessa hankkeesta vastaavan pyynnöstä. Kansallisesti YVA-lain mukaan arviointiohjelmasta tulee ennen yhteysviranomaisen lausuntoa järjestää kuuleminen, jonka kesto on 30 päivää tai erityisistä syistä 60 päivää.

Asetusehdotuksen 11(2) artiklan mukaan, jos ympäristövaikutusten arviointivelvollisuus johtuu samanaikaisesti YVA-, luonto-, lintu-, vesipuute-, teollisuuspäästö-, jäte- tai Seveso-direktiiveistä (2011/92/EU, 92/43/ETY, 2009/147/EY, 2000/60/EY, 2010/75/EU, 2008/98/EY, 2012/18/EU), toimivaltaisen viranomaisen olisi joko yhteen sovitettava tai yhdistettävä menettelyt. Yksittäistä hanketta ja yleisempää suunnitelma- ja ohjelmatason ympäristövaikutusten arviointia on lähtökohtaisesti vaikeaa yhdistää samaan menettelyyn suunnittelun erilaisen ajankohdan ja toimivaltaisten viranomaistahojen vuoksi. Esimerkiksi kaavoituksen vaikutusten arvioinnista vastaa kunta tai maakunnan liitto ja hanketason vaikutusten arvioinnista toiminnanharjoittaja. Erilaisten ympäristövaikutusten arviointien yhteen sovittaminen on nykyisen kansallisen lainsäädännön puitteissa mahdollista. Näiden menettelyiden yhdistäminen aiheuttaisi tarvetta muuttaa kansallista lainsäädäntöä.

Kansallisesti luvitusmenettelyt ovat hajaantuneet monelle eri hallinnonalalle ja menettelyt perustuvat sektorikohtaisiin lakeihin. Ehdotuksella voidaan tunnistaa olevan vaikutuksia muun muassa kansalliseen ympäristöllisiä lupia koskevaan menettelyyn, joista säädetään esimerkiksi ympäristönsuojelulaisissa (527/2014), vesilaisissa (587/2011), luonnonsuojelulaisissa (9/2023, voimassa 1.6.2023 alkaen), ja maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999), sekä ympäristövaikutusten arviointimenettelyä koskevaan lainsäädäntöön. Näiltä osin vaikutukset kohdistuvat useisiin eri toimivaltaisiiin viranomaisiin. Alustavan arvion mukaan asetusehdotuksella olisi myös vaikutuksia muun muassa vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (309/2005, kemikaaliturvallisuuslaki) ja kaivoslain (621/2011) mukaisiin lupa- ja ilmoitusmenettelyihin.

Asetusehdotuksen 8(6) artiklassa säädettäisiin kansallisille toimivaltaisille viranomaisille asetetusta velvollisuudesta perustaa yksinkertaisia tapoja luvan myöntämisprosessia ja lupien myöntämistä koskevien riitojen ratkaisuun ja tarvittaessa vaihtoehtoisia riidanratkaisumenettelyitä. Suomessa hallintoviranomaisen päätökseen haetaan ensisijaisesti muutosta valittamalla. Suomessa ei ole käytössä sovittelumenettelyä tai muita vaihtoehtoisia riidanratkaisumenettelyjä hallintoprosessissa.

Suomessa on ympäristölainsäädännön osalta jo olemassa ehdotuksen kaltainen yhteensovittavan viranomaisen tehtävä, joka on määritelty lailla eräiden ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittamisesta (764/2019). Kyseinen laki mahdollistaa luvanhakijalle usean luvan yhtäaikaisen käsittelyn, ns. yhden luukun periaatteella. Käytännössä yhteensovittamisen edellytyksenä on, että yhteensovitettavat lupa-asiat tulisivat vireille riittävän samanaikaisesti sähköisessä järjestelmässä. Yhteensovittavana viranomaisena toimii aluehallintovirasto tai kunnan ympäristönsuojeluviranomainen riippuen siitä, kumpi viranomainen on toimivaltainen hankkeeseen liittyvässä ympäristö-, vesi- tai maa-ainesluvassa. Muissa lain mukaisissa ympäristöllisissä luvissa toimivaltaisia lupaviranomaisia ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Tukes ja kunnan rakennusvalvontaviranomainen. Yhteensovittava viranomainen koordinoi yhteensovitettavan hankkeen viranomaisyhteistyötä lupien käsittelyvaiheiden yhdistämisessä. Lailla ei ole muutettu viranomaisten sisällöllistä toimivaltaa lupahakemusten käsittelyssä ja päätöksissä. Vastavasti kuin asetusehdotuksessa, lain tavoitteena on sovittaa yhteen ja jouduttaa ympäristöön vaikuttavien hankkeiden lupamenettelyjä. Yhteensovittamisen edellytyksenä on, että luvanhakija sitä pyytää. Yhteensovittamiseen liittyy kiinteästi hakijan neuvonta.

Suomessa on säädetty lainsäädäntöä eräiden vihreän siirtymän hankkeiden väliaikaisesta etusijasta aluehallintovirastojen lupakäsittelyssä vuosina 2023–2026 ja hallintotuomioistuimissa vuosina 2023–2028. Ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa annettuun lakiin (898/2009), vesilakiin (587/2011), ympäristönsuojelulakiin (527/2014) ja maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999) tehtiin väliaikaiset muutokset eräiden vihreän siirtymän hankkeiden sekä eräiden kaavojen osalta. Sääntely koskee lupakäsittelyä aluehallintovirastossa ja valitusasioiden käsittelyä hallintotuomioistuimissa. Lain myötä eräitä vihreää siirtymää tukevia investointeja koskevat ja ei merkittävää haittaa (DNSH) -periaatetta toteuttavat lupahakemukset voivat saada menettelyllisen etusijan lupaviranomaisessa 2023–2026 ja ko. hankkeita koskevat valitukset kiireellisen käsittelyn hallintotuomioistuimissa 2023–2028. (HE 128/2022, laki ympäristönsuojelu- ja vesiasioiden käsittelystä aluehallintovirastossa 898/2009). Sääntelyssä on merkittävästi vastaavan kaltaisia piirteitä kuin nyt käsillä olevissa ehdotuksissa.

Suomessa luontodirektiivin 6(4) artiklan täytäntöönpanevan luonnonsuojelulain (1096/1996) 66 §:n mukaan valtioneuvosto päättää Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja merkittävästi heikentävän hankkeen tai suunnitelman sallimisesta, mikäli se on erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä toteuttava, eikä sille ole vaihtoehtoisia ratkaisua. Asetusehdotuksen 7 artiklan 2 kohta tarkoittaisi, että valtioneuvoston

harkintavalta tältä osin kaventuisi. Sama koskisi luonnonsuojeluviranomaisen harkintavaltaa siltä osin, kun on kyse luonnonsuojelulain suojeltujen lajien suojelusta poikkeamisesta luonnonsuojelulain 49 §:n mukaisesta luontodirektiivin 16(1) artiklan ja lintudirektiivin 9(1) artiklan edellytyksin.

Suomessa vesipuidedirektiivin (2000/60/EY) 4 artiklan 7 kohdan mukainen poikkeaminen on tällä hetkellä mahdollista vain vesienhoidon suunnittelumenettelyssä. Parhaillaan käynnissä on säädöshanke, jossa valmistellaan säännökset menettelystä poikkeamisasiassa ja toimivaltaisesta viranomaisesta suunnittelumenettelyn ulkopuolella. Muutokset joustavoittaisivat poikkeamisasian käsittelyä. Asetusehdotuksen 7 artiklan 2 kohta tarkoittaisi, että kansallinen harkintavalta poikkeuksen edellytysten harkinnassa kaventuisi tämän edellytyksen osalta.

Alustavan arvion mukaan artiklassa 8 esitetty kolmen kuukauden määräaika perustaa tai nimetä keskitetty kansallinen viranomainen hallinnoimaan lupamenettelyä on liian lyhyt ottaen huomioon, että viranomaisen nimeäminen vaatii todennäköisesti kansallisen lainsäädännön muutoksia.

Jatkokäsittelyssä on tarkasteltava asetusehdotuksen vaikutuksia saamelaisten oikeuksia koskevaan lainsäädäntöön.

5.3 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Ehdotuksen myötä toimivaltaisille viranomaisille sovitettaisiin uusia, ehdotuksen toimeenpääntöön liittyviä tehtäviä. Näitä olisivat ainakin kansallisten malminetsintäohjeiden kehittäminen, lupaprosessien vauhdittamiseen liittyvät mahdolliset uudet tehtävät sekä keskitetyille yhteysviranomaiselle osoitettu velvoite lupaprosessin kokonaisvaltaisesta koordinaatiosta sekä raportointivelvoitteet komissiolle strategisista hankkeista ja niiden luvituksesta.

Geologian tutkimuskeskus GTK ylläpitää kansallista, turvallisuuteen ja puolustukseen liittyvät seikat huomioiden julkista geotietokantaa ja kaivosviranomainen kerää kaivoslain (621/2011) nojalla kaivosten tuotantotietoja ja malminetsinnän tutkimustietoa. Tietokanta ei sisällä kaikkia ehdotuksessa edellytetyjä tietoja. Tiedonkeruusta aiheutuu kustannuksia ja resurssitarpeita viranomaisille.

5.4 Ympäristövaikutukset ja sosiaaliset vaikutukset

Komission vaikutustenarvioinnin mukaan asetusehdotus on linjassa EU:n ilmastotavoitteiden kanssa, sillä se parantaisi puhtaan teknologian sektorin toimintaympäristöä ja edistäisi uusiutuvien energialähteiden saatavuutta ja käyttöönottoa.

Komission vaikutustenarvioinnin mukaan ehdotuksen kriittisten materiaalien talteenottoa jätteistä koskevat toimet voisivat vähentää kriittisten raaka-aineiden ympäristövaikutuksia merkittävästi. Komission vaikutustenarvioinnin mukaan materiaalien talteenotto jätteistä ja niiden uudelleenkäyttö vähentää tarvetta neitseellisten raaka-aineiden tuotantoon.

Komission vaikutustenarvioinnin mukaan strategisille hankkeille suunniteltu asema mahdollisina erittäin tärkeän yleisen edun projekteina ei ylittäisi nykyisen ympäristölainsäädännön puitteita eikä siten sivuuttaisi tapauskohtaista arviointia taikka vaatimusta täyttää asiaankuuluvien direktiivien asettamat ehdot.

Komission vaikutusarvioinnin mukaan, vaikka kaivostoiminta voi vaikuttaa elinympäristöön tai vesiolosuhteisiin toimintojen ympärillä, toimenpiteet, jotka liittyvät raaka-aineiden ympäristöjalanjälkeen kannustaisivat parhaan saatavilla olevan ympäristösuorituskyvyn käyttöönottoon alalla, joka auttaisi lieventämään toiminnasta aiheutuvia ympäristöhaittoja.

Komissio myös katsoo vaikutusarvioinnissa, että EU:n alueella sijaitsevien strategisten hankkeiden kehittäminen vähentäisi riippuvuutta kolmansista maista saatavista raaka-aineista ja varmistaisi, että lisätuotantoa kehitetään EU:n ympäristölainsäädännön mukaisesti. Tämä vähentäisi ympäristövaikutuksia kolmansissa maissa.

Komission vaikutustenarvioinnin mukaan strategiset hankkeet loisivat taloudellisia mahdollisuuksia sekä työpaikkoja. Komission vaikutustenarvioinnissa todetaan, että tällä hetkellä ei ole varmasti arvioitavissa, kuinka monta työpaikkaa ehdotuksen seurauksena syntyisi tai kuinka ne jakautuisivat.

Komissio kuitenkin katsoo, että koska entiset kaivosalueet ovat usein vähemmän kehittyneitä taloudellisesti, saattaisivat strategiset hankkeet piristää näiden alueiden taloutta. Komission vaikutusarvioinnin mukaan investoinnit loisivat työpaikkoja korkean työttömyysasteen alueille ja edistäisivät paikallista taloudellista toimintaa. Hankkeet myös hyödyntäisivät ja päivittäisivät alueen työvoiman osaamista.

Komission vaikutusarvioinnissa esittämän alustavan arvion mukaan strategiset hankkeet saattaisivat luoda 3 840 suoraa työpaikkaa vuosittain EU:n alueelle. Kokonaisuudessaan komissio arvioi, että jos strategisia hankkeita valitaan yli 100 syntyisi niiden seurauksena jopa yli 100 000 suoraa tai epäsuoraa työpaikkaa EU:n alueelle.

6 Ehdotuksen kansallinen käsittely ja käsittely EU:ssa

Kilpailukykyjaosto (EU8): 27.3.2023 (suullinen käsittely); 6.–13.4.2023 (kirjallinen menettely); 20.–21.4.2023 (suppean kokoonpanon kirjallinen menettely);

Ympäristöjaosto (EU23): 6.–13.4.2023 (kirjallinen menettely)

Energiajaosto (EU21): 6.–13.4.2023 (kirjallinen menettely)

Kriisivarautuminen ja hybridiuhat -jaosto (EU13): 6.–13.4.2023 (kirjallinen menettely)

Informaatiotilaisuus sidosryhmille 28.3.2023

EU-ministerivaliokunta (kirjallinen menettely) 27.–28.4.2023

Ehdotuksen käsittely on alkanut neuvoston kilpailukyky- ja kasvutyöryhmän teollisuus -kokoonpanossa. Neuvoston puheenjohtajamaa Ruotsin tavoitteena on käydä ehdotuksesta poliittinen keskustelu 22.–23.5.2023 pidettävässä kilpailukykyneuvostossa.

Euroopan parlamentissa ehdotuksen pääkäsittelystä vastaa teollisuus-, tutkimus- ja energiavaliokunta (ITRE). Käsittely valiokunnassa ei ole vielä alkanut, eikä ehdotukselle ole nimetty mietinnön esittelijöitä.

7 Ehdotuksen suhde perustuslakiin ja perus- ja ihmisoikeuksiin

Komissio toteaa asetusehdotuksen edellyttävän, että tuettavat strategiset projektit toimeenpannaan kestävästi. Komission mukaan kestäväällä toimeenpanolla tarkoitetaan ympäristönäkökoh-
tien huomioon ottamisen lisäksi sitä, että projekteissa kunnioitetaan kansainvälisissä sopimuk-
sissa säädettyjä ihmisoikeuksia.

Asetusehdotus on merkityksellinen ainakin perustuslain (731/1999) 6 § (yhdenvertaisuus), 8 § (rikosoikeudellinen laillisuusperiaate), 10 § (yksityiselämän suoja), 12 § (julkisuus) 15 § (omai-
suuden suoja) 18 § (elinkeinovapaus), 20 § (vastuu ympäristöstä), 21 § (oikeusturva) ja 121 § (kunnallinen ja muu alueellinen itsehallinto) kannalta.

Yhdenvertaisuus

Asetusehdotuksessa säädettäisiin strategisiksi tunnustetuista raaka-aineprojekteista, jotka hyö-
tyisivät asetuksessa säädetystä toimenpiteistä, kuten nopeutetuista käsittelymenettelyistä ja lu-
vitusten enimmäismääräajoista. Komission ja jäsenvaltioiden tulisi toteuttaa toimen-
piteitä, jotka edistävät yksityisiä investointeja strategisiiin projekteihin. Strategiset projektit hyö-
tyisivät myös esimerkiksi komission perustamasta myyntisopimuksia koskevan järjestelmän pe-
rustamisesta sekä pysyvän alatyöryhmän tarjoamasta rahoitusta koskevasta neuvonnasta. Myös
kriittisiä raaka-aineita koskevat projektit hyötyisivät asetusehdotuksen toimenpiteistä, kuten
keskitetyn kansallisen viranomaisen luvitusta koskevasta palveluista sekä tiedon saatavuudesta
keskitetystä julkisesta tietopisteestä.

Asetusehdotuksen sääntely asettaa kriittisiä raaka-aineita tuottavat yritykset sekä yritykset, joi-
den projektit on tunnustettu strategiseksi, edullisempaan asemaan muiden yritysten projekteihin
nähdessä. Näin ollen sääntelyä on arvioitava perustuslain 6 §:ssä säädetyn yhdenvertaisuuden nä-
kökulmasta. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti todennut, ettei yleisestä yhdenvertaisuus-
periaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskun-
takehityksen vaatimaan sääntelyyn. Keskeistä on, voidaanko kulloisetkin erottelut perustella
perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Erottelut eivät saa olla mielivaltaisia
eivätkä erot saa muodostua kohtuuttomiksi (ks. esim. PeVL 37/2010 vp, s. 3/I, PeVM 11/2009
vp, s. 2, PeVL 18/2006 vp, s. 2/II). Perustuslain yhdenvertaisuussäännös koskee lähtökohtaisesti
vain ihmisiä. Yhdenvertaisuusperiaatteella voi kuitenkin olla merkitystä myös oikeushenkilöitä
koskevan sääntelyn arvioinnissa etenkin silloin, kun sääntely voi vaikuttaa välillisesti luonnol-
listen henkilöiden oikeusasemaan. Näkökulman merkitys on sitä vähäisempi mitä etäisempi
tämä yhteys on (PeVL 11/2012 vp, s. 2/II, PeVL 37/2010 vp, s. 3/I).

Sääntelyn kohteena ovat yritykset, joilla on kriittisiä raaka-aineita koskevia projekteja, ja yri-
tykset, jotka hakevat projektiansa tunnustamista strategiseksi. Asetusehdotuksessa säädetty toimen-
piteet edistävät unionin tavoitetta turvata kriittisten raaka-aineiden toimitusketju, minkä
vuoksi yritysten erilaisella kohtelulla voidaan katsoa olevan hyväksyttävä tavoite. Asetusehdo-
tuksessa määritellään kriteerit kriittisiä raaka-aineita koskeville projekteille ja projektien tun-
nustamiselle strategisiksi projekteiksi, minkä vuoksi sääntely ei olisi mielivaltaista. Alustavan
arvion mukaan asetusehdotuksessa säädetty mahdollistavat toimenpiteet eivät johtaisi kohtuut-
tomiin eroihin yritysten kohtelussa.

Oikeusturva, vastuu ympäristöstä

Perustuslain 21 §:n oikeusturvaa koskevan säännöksen nojalla jokaisella on oikeus saada asi-
ansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa
tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan
koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Li-

säksi kyseisen säännöksen nojalla käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Asetusehdotuksen 6(6) artiklan nojalla komissio tekee päätöksen hankkeen tunnustamisesta strategiseksi projektiksi. Säännökset jättävät avoimeksi, onko hakijalla muutoksenhakuoikeutta päätöksestä, jolla hylätään hankkeen tunnustaminen strategiseksi.

Asetusehdotuksen 10(4) artiklan nojalla, jos jäsenvaltio ei tekisi kokonaisvaltaista päätöstä prosessointia ja kierrätystä koskevien strategisten projektien luvituksen osalta asetuksessa säädettyjen määräaikojen kuluessa, katsottaisiin luvan myöntämistä koskeva hakemus automaattisesti hyväksytyksi. Asetusehdotuksessa tarkoitettu automaattinen hyväksyntämenettely ei ole yleisesti käytössä kansallisessa hallintomenettelyssä. Säännös on ongelmallinen perustuslain 21 §:n osalta muun muassa muutoksenhakukeinojen käyttämisen näkökulmasta. Muutoksenhakukeinojen käyttäminen edellyttää, että viranomaisen on antanut hallintoasian ratkaisusta päätöksen. Hallintolain (434/2003) 7 luvussa säädetään viranomaisen päätöksen muodosta, sisällöstä, velvollisuudesta perustella päätös sekä oikaisuvaatimusohjeesta ja valitusosoituksesta. Suomessa luvitusprosessin tuloksena syntyy nimenomainen päätös, jotta voidaan huomioida esimerkiksi perustuslain 21 §:ssä säädetty oikeus saada perusteltu päätös sekä hallintolaissa säädetty vaatimukset viranomaisen päätökselle. Hallintopäätöksen antamisella on myös vaikutuksia muiden tahojen oikeusasemaan ja päätöksen täytäntöönpanoon.

Asetusehdotuksen 10 artiklassa säädettäisiin strategisia projekteja koskevan luvituksen enimmäismääräajoista. Enimmäismääräaikoihin olisi asetuksessa säädettyjen edellytysten täyttyessä mahdollista myöntää tiettyjä pidennyksiä. Asetettaessa enimmäismääräaikoja luvitukselle tulisi huomioida perustuslain 21 §:ssä säädetty vaatimus käsittelyn asianmukaisuudesta. Hallintoasia tulisi pyrkiä käsittelemään ilman aiheetonta viivytystä, mutta käsittely ei saisi vaarantaa asianmukaisen käsittelyn vaatimuksia. Sääntelyssä tulisi varmistua siitä, että luvitukselle asetetut enimmäismääräajat ja viranomaisten mahdollisuudet myöntää pidennyksiä määräaikoihin ovat oikeassa suhteessa siihen aikaan, jonka viranomaiset tarvitsevat asian käsittelemiseksi huolellisesti. Alustavan arvion mukaan asetusehdotuksessa esitetyt enimmäismääräajat luvitukselle vaikuttavat tiukoilta, kuten kaivostoimintaa koskeville strategisille projekteille asetettu kahden vuoden enimmäismääräaika. Jos luvituksen määräajat asetetaan liian tiukoiksi, riskinä on, että viranomaiset eivät pysty arvioimaan perusteellisesti luvan myöntämisen edellytyksiä esimerkiksi hankkeiden ympäristövaikutusten näkökulmasta. Tämän vuoksi luvituksen määräajoilla on välitön yhteys perustuslain 20 §:ssä säädettyyn vastuuseen ympäristöstä. Kyseisen säännöksen mukaan julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöönsä koskevaan päätöksentekoon.

Asetusehdotuksen suhde yleissopimukseen tiedon saannista, yleisön osallistumisoikeudesta päätöksentekoon sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeudesta ympäristöasioissa (ns. Århusin sopimus, SopS 121/2004) on epäselvä. Asetusehdotuksen artiklassa 11(1) asetettu määräaika kansallisen toimivaltaisen viranomaisen lausunnon antamiselle hankkeen ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta ei mahdollista arviointiohjelmasta kuulemista YVA-laissa säädetyllä tavalla ennen lausunnon antamista. Arviointiohjelmassa määritetään ympäristövaikutusten arviointimenettelyn laajuus ja tarkkuus, joihin vaikuttaminen on tärkeä osa yleisön osallistumisoikeutta ja oikeutta vaikuttaa elinympäristöönsä.

Asetusehdotuksen 7 artikla mahdollistaa strategisten hankkeiden osalta poikkeamisen mm. vesiputedirektiivin vaatimuksista silloin, kun hankkeesta saatava yleinen etu on merkittävä suh-

teessa haitallisiin vaikutuksiin. Vesipuidedirektiivin vaatimuksista poikkeaminen voi olla ristiriidassa muun muassa kaivannaisjätedirektiivin (2006/21/EY) 13 artiklan kanssa. Poikkeaminen ympäristön- ja vesiensuojelua koskevista EU-säädöksistä saattaa vaikuttaa vesiensuojeluun.

Kunnallinen ja muu alueellinen itsehallinto

Asetusehdotuksen artiklassa 12 säädettäisiin siitä, että kaavoituksessa on soveltuvin osin otettava huomioon määräykset kriittisiä raaka-aineita koskevien projektien kehittämistä. Kaavoitusta koskevien tehtävien on katsottu olevan osa kuntien itsehallintoa, josta säädetään perustuslain 121 §:ssä. Lisäksi maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 20 §:n 2 momentin mukaisesti kunnan on huolehdittava alueiden käytön suunnittelusta, rakentamisen ohjauksesta ja valvonnasta alueellaan sekä maapolitiikan harjoittamisesta. Jatkokäsittelyssä on tarkasteltava, kuinka asetusehdotuksen artikla 12 vaikuttaisi kuntien harkintavaltaan kaavoitusta koskevissa asioissa. Asiaa on arvioitava myös osana ehdotuksen oikeusperustaa sekä suhteellisuusperiaatteen toteutumista (katso edellä kappale *Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteisiin*).

Asetusehdotuksella on vaikutuksia viranomaisten tehtävien järjestämiseen ja hallinnollisiin menettelyihin. Jatkokäsittelyssä on tarkasteltava, kuinka kyseinen sääntely vaikuttaa kunnalliseen itsehallintoon ja suhteellisuusperiaatteen toteutumiseen.

Elinkeinovapaus, omaisuuden suoja

Asetusehdotuksessa asetettaisiin useita velvollisuuksia toimijoille, kuten suuria yrityksiä koskeva tuotantoketjun auditointivelvollisuus (artikla 23), kestopagneetteja koskeva merkintävelvollisuus ja velvollisuus kiinnittää tuotteisiin tiedonsiirtoväline (artikla 27) sekä velvollisuus tuotteen vaatimustenmukaisuuden arvioinnista (artikla 32). Asetusehdotuksissa säädettäisiin myös toimijoita koskevista tiedonantovelvollisuuksista koskien esimerkiksi kaivosjätteitä (artikla 26) ja kestopagneetteja (artikla 27). Jäsenvaltioiden tulisi tunnistaa keskeiset markkina-toimijat kriittisten raaka-aineiden tuotantoketjussa ja seurata näiden toimintaa kyselyiden avulla 20 artiklan nojalla. Toimijoille asetettaisiin myös velvollisuus laatia ja julkistaa ympäristöjalanjälkeä koskeva vakuutus artiklan 30 nojalla. Artiklassa 30 säädettäisiin kiellosta käyttää tuotteissa merkintöjä tai symboleita, jotka voitaisiin sekoittaa ympäristöjalanjälkeä koskevassa vakuutuksessa esitettyihin tietoihin. Samankaltaisesta kiellosta säädettäisiin kestopagneettien kierrätettyä sisältöä koskevassa artiklassa 28(5).

Asetusehdotuksessa asetetut velvollisuuksien voidaan katsoa lisäävän toimijoiden hallinnollista taakkaa, minkä vuoksi sääntely on merkityksellistä perustuslain 18 §:ssä säädetyn elinkeinovapauden näkökulmasta. Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan arvioinut velvoitteiden asettamista elinkeinonharjoittajille perustuslaissa turvatun elinkeinovapauden näkökulmasta (PeVL 14/2013 vp, s. 4/I, PeVL 58/2002 vp, s. 2, PeVL 30/1997 vp). Lisäksi perustuslakivaliokunta on arvioinut tekoölyjärjestelmien tuottajille asetettuja turvallisuusvaatimuksia elinkeinovapauden näkökulmasta ja todennut, että tuoteturvallisuusvaatimukset eivät saa asettaa esimerkiksi liiallisia markkinoille tulon esteitä taikka suhteetonta hallinnollista taakkaa tekoölyjärjestelmien tuottajille (PeVL 37/2021 vp, s. 7–8).

Siltä osin kuin toimijoille asetetut velvollisuudet merkitsevät rajoitusta toimijoiden määräämisvaltaan esineistä, rajoituksia tulisi arvioida myös perustuslain 15 §:ssä säädetyn omaisuuden suojan näkökulmasta. Omaisuudella on tarkoitettu varallisuusarvoisia etuja, joihin kuuluu laajimpana omistusoikeus. Omaisuudensuoja sisältää paitsi omistajalle lähtökohtaisesti kuuluvan vallan hallita, käyttää ja hyödyntää omaisuuttaan haluamallaan tavalla myös vallan määrätä siitä

(ks. esim. PeVL 41/2006 vp, s. 2, PeVL 49/2005 vp, s. 2). Jos omistusoikeuteen kuuluvia oikeuksia vähennetään tai rajoitetaan, puututaan samalla omaisuudensuojaan, vaikka omistusoikeuden kohteena oleva esine sinänsä säilyisikin koskemattomana haltijallaan (HE 309/1993 vp, s. 62). Perusoikeuksien suoja koskee pääasiallisesti luonnollisia henkilöitä. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on katsottu, että laissa asetettavien velvollisuuksien koskiessa pörssiyrityitä tai muita varallisuusmassaltaan huomattavia oikeushenkilöitä lainsäätäjän liikkumavara on omaisuudensuojan näkökulmasta lähtökohtaisesti suurempi kuin silloin, kun sääntelyn vaikutukset muodostuisivat hyvin välittömiksi oikeushenkilön taustalla olevien luonnollisten henkilöiden asemalle (ks. esim. PeVL 55/2018 vp, s. 3, PeVL 10/2014 vp, PeVL 21/2010 vp, PeVL 9/2008 vp, PeVL 32/2004 vp, PeVL 61/2002 vp ja PeVL 34/2000 vp).

Valtioneuvosto kiinnittää huomiota toimijoille asetettujen velvoitteiden laajuuteen ja hallinnollisen taakan lisääntymiseen. Jatkokäsittelyssä tulisi tarkastella, täyttävätkö toimijoille asetetut velvoitteet perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset, kuten esimerkiksi vaatimukset sääntelyn oikeasuhtaisuudesta ja tarkkarajaisuudesta. Perusoikeuksien rajoitusten tulee olla myös tavoitteiltaan hyväksyttäviä. Toimijoille asetetuilla velvoitteilla pyritään edistämään muun muassa unionin tavoitteita kriittisten raaka-aineiden tuotantoketjun häiriöiden estämisestä sekä turvaamaan kriittisten raaka-aineiden saatavuutta unionissa. Velvoitteilla pyritään myös edistämään ympäristön suojelua parantamalla kriittisten raaka-aineiden kiertoa ja kestävyyttä. Näin ollen sääntelyllä on lähtökohtaisesti hyväksyttävät tavoitteet. On myös huomattava, että suurilla yrityksillä voi olla paremmat edellytykset velvollisuuksien täyttämiseen kuin pk-yrityksillä.

Asetusehdotuksen 26(6) artiklassa säädettäisiin jäsenvaltioiden velvollisuudesta toteuttaa geokemiallista näytteenottoa käytöstä poistettujen ja hylättyjen kaivannaisjätealueiden tiedonantovelvollisuuden täyttämiseksi ja tietyissä tapauksissa tehdä tarkempia tutkimuksia kairasydänkartoitusta tai vastaavia menetelmiä käyttäen. Kyseiset säännökset merkitsevät rajoitusta perustuslain 15 §:ssä säädettyyn omaisuudensuojaan. Rajoituksia omaisuuden suojaan lieventää kuitenkin asetusehdotuksessa asetetut reunaehdot näytteenotolle ja tutkimuksille. Jäsenvaltioiden tulisi ensisijaisesti pyrkiä keräämään tietoja käytöstä poistettuja kaivannaisjätealueita koskevista olemassa olevista tiedoista, jolloin näytteenottoon olisi turvaututtava toissijaisena keinona. Jäsenvaltioiden olisi ryhdyttävä tarkempiin tutkimuksiin vain asetuksessa säädettyjen edellytysten täytyessä, esimerkiksi silloin, jos se olisi ympäristöllisistä syistä perusteltua ja täyttäisi sovellettavat unionin ympäristölainsäädännön vaatimukset. Lisäksi asetusehdotuksen mukaan kyseisten toimenpiteiden tulee tapahtua jäsenvaltion oikeusjärjestelmän sallimissa rajoissa koskien esimerkiksi omistusoikeuksia sekä jätteitä ja mineraalivaroja koskevaa lainsäädäntöä. Tiedonkeruulla pyritään edistämään unionin yhteisiä tavoitteita kriittisten raaka-aineiden kierron edistämisestä, jolla on yhteys ympäristön suojelua koskeviin tavoitteisiin, minkä vuoksi sääntelyllä voidaan lähtökohtaisesti katsoa olevan hyväksyttävä tavoite. Näin ollen alustavan arvion mukaan sääntelyä voidaan alustavasti pitää ongelmattomana omaisuuden suojan näkökulmasta. Asetusehdotuksessa säädetyt näytteenotto- ja tutkimusoikeudet voivat olla merkityksellisiä myös perustuslain 10 §:ssä säädetyin kotirauhan osalta (katso jäljempänä kappale *Julkisuus, yksityiselämän suoja*).

Julkisuus, yksityiselämän suoja

Perustuslain 12 §:n 2 momentin nojalla viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. Asetusehdotuksessa säädettäisiin 43 artiklan nojalla jäsenvaltioille useita tiedonanto- ja raportointivelvollisuuksista, joista osa koskee yrityksiä koskevia tietoja. Lisäksi asetusehdotuksessa säädettäisiin jäsenvaltioille velvollisuuksista saattaa raportoitavat tiedot julkiseen tietokantaan tai pitää tiettyjä tietoja

ja viranomaisten päätöksiä julkisesti saatavilla (ks. esim. käytöstä poistettuja ja hylättyjä kaivannaisjätealueita koskevan tietokannan osalta 26(5) artikla). Asetusehdotuksen velvoitteet viranomaisten hallussa tietojen saattamisesta julkisesti saataville edistävät perustuslain 12 §:n 2 momentissa turvattua viranomaisten asiakirjojen julkisuutta. Osa asetusehdotuksen tiedonantaja julkistamisvelvollisuuksista kohdistuisi suoraan toimijoihin (ks. esim. kestomagneettien kiertetyn sisällön osalta 28(1) artikla).

Asetusehdotuksessa säädettäisiin asiakirjojen salassapidosta, mikä merkitsee poikkeusta perustuslain 12 §:n 2 momentissa säädettyyn viranomaisten asiakirjojen julkisuuteen. Salassapidon kannalta merkityksellisiä ovat asetusehdotuksen artikla 44(1), jonka mukaan asetuksen toimeenpanossa saatuja tietoja tulisi käsitellä vain asetuksen määrittämiin tarkoituksiin ja tietoja tulisi suojata unionin ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Edelleen artiklan 44(2) mukaan jäsenvaltioiden ja komission tulee varmistaa liikesalaisuuksien ja muun luottamuksellisen tiedon, jotka ovat syntyneet asetuksen soveltamisesta, salassapito unionin ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan julkisuutta voidaan rajata lailla välttämättömistä syistä. Kansallisesti viranomaisten asiakirjojen salassapitoperusteista säädetään viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999, julkisuuslaki). Tiedonantovelvollisuuksien piiriin voi kuulua yrityksiä koskevia salassa pidettäviä tietoja, kuten liikesalaisuuksia, joiden julkisuutta on välttämätöntä rajoittaa laissa säädettyjen perusteiden mukaisesti. Esimerkiksi asetusehdotuksen artiklassa 26 säädettäisiin kaivosjätteitä koskevasta tiedonanto- ja julkistamisvelvoitteesta, jonka piiriin voi kuulua yrityksen liiketoimintaa koskevia salassa pidettäviä tietoja.

Siltä osin kuin asetusehdotuksessa säädettäisiin tiettyjen tietojen julkaisuvelvoitteista avoimissa tietokannoissa tai verkkosivustoilla tulisi varmistaa, etteivät julkaisuvelvoitteet vaaranna luottamuksellisen tiedon paljastumista.

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Asetusehdotuksen artiklassa 30 säädettäisiin velvollisuudesta julkaista ympäristöjalanjälkeä koskevan todistus vapaasti saavutettavissa olevalla verkkosivustolla. Julkaisuvelvollisuuden piiriin voisi kuulua artiklan 30(6) nojalla henkilötietoja, kuten luonnollisen henkilön nimi tai osoite. Asetusehdotuksen 27 artiklassa tarkoitettu tiedonsiirtoväline voisi antaa pääsyn henkilötietoihin, ja kyseisiin tietoihin tulisi myöntää pääsy-oikeus kierrättäjille, markkinavalvonta- ja tulliviranomaisille. Näin ollen asetusehdotuksen sääntely on merkityksellistä perustuslain 10 §:n osalta. Jatkokäsittelyssä tulee tarkastella, että kuinka sääntelyssä turvataan henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön vaatimukset.

Asetusehdotuksen 26(6) artikla viranomaisen näytteenotto- ja tutkimusoikeuksista on mahdollisesti merkityksellinen perustuslain 10 §:ssä turvatun kotirauhan osalta, mikäli viranomaisen näytteenotto- ja tarkastusoikeudet kohdistuvat kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin. Perustuslaissa turvattu kotirauhan piiri kattaa lähtökohtaisesti kaikenlaiset pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyt tilat (ks. esim. PeVL 43/2010 vp, s. 2, PeVL 40/2010 vp, s. 4). Asetusehdotuksessa säädetyt näytteenotto- ja tutkimusoikeudet kohdistuisivat käytöstä poistettuihin ja hylättyihin kaivannaisjätealueisiin, minkä vuoksi voidaan alustavasti pitää epätodennäköisenä, mutta ei poissuljettuna, että mainitut oikeudet kohdistuisivat kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin.

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

Asetusehdotuksen 45 artiklan mukaan jäsenvaltioiden tulee säätää asetuksen rikkomisesta määrättävistä seuraamuksista 12 kuukauden kuluessa asetuksen voimaantulosta sekä huolehdittava toimenpiteistä sen varmistamiseksi, että ne pannaan täytäntöön. Seuraamusten on oltava tehok-

kaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Ehdotetussa muodossa 45 artikla jättää jäsenvaltioille harkintavaltaa arvioida, millaiset seuraamukset ovat aiheellisia. Rikosoikeudellisista seuraamuksista säädettyä tulee huomioida rikosoikeudellinen laillisuusperiaate. Perustuslain 8 § sisältää rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen keskeisimmät osat. Näitä ovat mm. vaatimus rikoksina rangaistavien tekojen määrittämisestä laissa, taannehtivan rangaistuksen käytön kieltä, rikoslain analogisen soveltamisen kieltä, vaatimus rikoksesta seuraavien rangaistusten määrittämisestä laissa, tekohetkellä säädettyä ankaramman rangaistuksen käytön kieltä ja vaatimus rikosoikeudellisten normien laintasoisuudesta. Rangaistusluonteiset hallinnolliset sanktiot eivät ole suoraan rinnastettavissa rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta koskevassa perustuslain 8 §:ssä tarkoitettuihin rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan tuonut esiin, että näitä sanktioita koskevan sääntelyn tulee täyttää yleiset tarkkuuden ja oikeasuhtaisuuden vaatimukset (PeVL 14/2013 vp, s. 2/II, PeVL 34/2012 vp, s. 3–4, PeVL 17/2012 vp, s. 6).

Säädöstaso

Yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista tulee säätää lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttävän unionin säädöksen tasolla. Säädösvallan delegoinnit tulisi rajoittaa SEUT 290 artiklan mukaan yleisiin säädöksiin, joilla täydennetään tai muutetaan lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksytyin säädöksen tiettyjä, muita kuin sen keskeisiä osia.

8 Ahvenanmaan toimivalta

Ahvenanmaa itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat rakennus- ja kaavoitustointa (7 kohta), luonnon- ja ympäristönsuojelua (10 kohta), oikeutta etsiä, vallata ja hyödyntää mineraalilöytöjä (19 kohta) ja elinkeinotoimintaa tietyin rajoituksin (22 kohta). Näiltä osin asetusehdotuksen katsotaan kuuluvan maakunnan lainsäädäntövaltaan. Valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluu kuitenkin itsehallintolain 27 §:n 17 kohdan nojalla asiat, jotka koskevat mineraalilöytöjä ja kaivostoimintaa 18 §:n 19 kohdassa säädetyin poikkeuksin.

Asetusehdotuksen luvussa III säädettäisiin kansallisen toimivaltaisen viranomaisen perustamisesta sekä yhdenmukaistetuista hallinnollisista menettelyistä, mukaan lukien luvitusmenettelyistä ja niiden enimmäiskestoista sekä menettelystä hankkeiden tunnistamisesta strategisiksi projekteiksi. Itsehallintolain 27 §:n 3 kohdan mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat valtion viranomaisten järjestysmuotoa ja toimintaa. Itsehallintolain 18 §:n 1 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat maakunnan hallitusta sekä sen alaisia viranomaisia ja laitoksia sekä 4 kohdan mukaan asioissa, jotka koskevat kuntien hallintoa. Kansallisen toimivaltaisen viranomaisen perustamisen osalta tulee sovellettavaksi itsehallintolain 59 b §:n 3 momentti, jonka mukaan, jos jäsenvaltio yhteisön oikeuden mukaan voi nimetä vain yhden hallintoviranomaisen sellaisessa tilanteessa, jossa sekä maakunnalla että valtakunnalla olisi toimivaltaa, viranomaisen nimeäminen kuuluu valtakunnalle.

9 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto on muodostanut näkemyksiä asiakokonaisuuteen aikaisemmin mm. E-selvityksissä E 180/2022 vp, E 174/2022, E 160/2022 vp ja E 66/2022 vp sekä U 44/2022 vp, U 117/2022 vp, U35/2022 vp, U 57/2021 vp ja U 81/2022 vp todeten seuraavaa:

Suomi pitää toimia kriittisten raaka-aineiden tuotantoketjujen monipuolistamiseksi ja kriittisten riippuvuuksien vähentämiseksi välttämättöminä. Raaka-aineiden saanti on kriittistä niin vihreälle kuin digitaalisellekin siirtymälle. Kriittisten raaka-aineiden saatavuus haastaa myös turvallisuus- ja puolustussektoreita.

Keskinäisriippuvuuksien maailmassa EU:n eriyttäminen globaaleista tuotantoketjuista ei ole realistista tai tavoiteltavaa. Strategisen autonomian vahvistaminen edellyttää kuitenkin riippuvuuksien kriittistä tarkastelua. Toimitusketjujen ja kriisinkestävyuden vahvistamiseksi tulisi haitallisia riippuvuuksia vähentää erityisesti kriittisimmillä sektoreilla. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi on tärkeää kehittää EU:n olemassa olevia kumppanuuksia sekä pyrkiä luomaan uusia. Samalla on tärkeää, että globaalia keskinäisriippuvuutta tarkastellaan EU:ssa kokonaisvaltaisesti myös vastuullisuuden näkökulmasta.

Osana EU:n kehityspoliittisia pyrkimyksiä EU voi omien raaka-ainehuoltoon liittyvien intressiensä ohella tukea raaka-aineiden prosessointia kehittyvillä markkinoilla. Kumppanuuksien kautta EU voi pyrkiä edistämään myös toiminnan vastuullisuutta sekä hyvää hallintoa ja hyviä teknologioita.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU toimii aktiivisesti myös erilaisilla yhteistyöfoorumeilla vaikuttaakseen kriittisten raaka-aineiden tuotantoketjujen monipuolistumiseen. Kumppanuuksia voidaan vahvistaa ja tuotantoketjuja monipuolistaa parhaassa tapauksessa myös uudentyypisillä yhteistyöaloitteilla. On tärkeää, että neuvotellut sopimukset saadaan toimeenpantua ja käynnissä olevat neuvottelut päätökseen.

Suomi korostaa kiertotalouden ratkaisujen merkitystä uusien liiketoimintamahdollisuuksien edistämässä sekä kilpailukyvyyn että luonnonvarojen kestävä käytön vahvistamisessa. Kiertotalous voi myös edistää omavaraisuutta ja vähentää riippuvuutta kriittisistä materiaaleista.

Selkeät, laadukkaat ja kestoaltaan kohtuulliset hallinnolliset menettelyt ovat olennainen tekijä vihreän siirtymän edistämässä. Valtioneuvosto korostaa tarvetta huomioida kansalliset erityispiirteet asianmukaisella tavalla jättämällä jäsenvaltioille riittävästi liikkumavaraa lupamenettelyjen kehittämiseen ja nopeuttamiseen.

Valtioneuvosto näkee varmuusvarastoinnin lähtökohtaisesti kannatettavana, mutta tunnistaa käytännön toteutukseen liittyvät suuret haasteet. Valtioneuvosto korostaa, ettei unionin tason yhteinen varautuminen kriiseihin korvaa tai rajoita jokaisen jäsenvaltion vastuuta omasta kansallisesta varautumisestaan.

Valtioneuvosto pitää hyvänä unionin aktiivisia toimia nykyisiin ja tulevaisuuden haasteisiin vastaavan osaamisen varmistamiseksi sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla. Valtioneuvosto pitää hyvänä, että toimissa otetaan huomioon eri väestöryhmät ja toimialat laajasti.

Valtioneuvosto täydentää aikaisempia kantojaan seuraavasti osallistuaan asetusehdotuksen käsittelyyn neuvostossa:

Omavaraisuuteen ja kriittisten raaka-aineiden saatavuuteen yksi osaratkaisu on luvituksen nopeuttaminen. Valtioneuvosto tunnistaa sujuvan luvituksen merkityksen osana houkuttelevaa investointiympäristöä. Toimintaympäristön kannalta on tärkeää varmistaa lupaprosessien ja niiden keston ennakoitavuus. Luvitukselle asetettavien enimmäismääräaikaisten ja viranomaisten määräaikoihin myöntämien pidennysten tulisi olla oikeassa suhteessa siihen aikaan, jonka viranomaiset tarvitsevat asian käsittelemiseksi huolellisesti. Valtioneuvosto kiinnittää huomiota

siihen, että ehdotettu lupahakemuksen automaattinen hyväksyntämenettely olisi ongelmallinen perustuslain 21 §:n osalta muun muassa muutoksenhakukeinojen käyttämisen näkökulmasta.

Sääntelyssä tulisi varmistaa ympäristön- ja luonnonsuojelun korkea taso ja johdonmukaisuus unionin muihin ympäristötoimiin ja ympäristötavoitteisiin sekä yleisön osallistumiseen nähden. Erittäin tärkeän yleisen edun periaatteen soveltamiseen tulisi jäädä riittävästi kansallista liikkumavaraa luonto- ja ympäristöarvojen huomioimiseksi. Tältä osin jatkoneuvotteluissa tulisi erityisesti huomioida periaatteen soveltaminen suhteessa Natura 2000 -alueeseen, lintu- ja luontodirektiiviin sekä vesipuitedirektiiviin. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ehdotuksessa mainittu vaihtoehto sovittaa yhteen eri menettelyjen ympäristövaikutusten arvioinnit säilyy.

Ehdotuksen vaikutuksia kansalliseen alueidenkäytön suunnitteluun tulee pyrkiä selventämään.

Jatkokäsittelyssä etenkin kaavoitusta koskevan sääntelyn selkeyteen tulee kiinnittää huomiota ja tarkastella, kuinka sääntely vaikuttaisi kuntien harkintavaltaan kaavoitusta koskevissa asioissa. Lisäksi on tarkasteltava, kuinka ehdotukset viranomaisten tehtävien järjestämisestä ja hallinnollisista menettelyistä vaikuttaisivat kunnalliseen itsehallintoon.

Asetusehdotuksessa säädettäisiin tiettyjen tietojen julkaisuvelvoitteista avoimissa tietokannoissa tai verkkosivustoilla. Valtioneuvosto pitää tärkeänä varmistaa, etteivät julkaisuvelvoitteet vaarantaisi tiedon luottamuksellisuutta.

Valtioneuvosto kiinnittää huomiota toimijoille asetettujen velvoitteiden laajuuteen ja hallinnollisen taakan lisääntymiseen etenkin elinkeinovapauden ja omaisuuden suojan toteutumisen osalta sekä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten näkökulmasta. Ehdotetuissa kiertotaloutta koskevissa artikloissa osoitettaisiin jäsenvaltioille ja toimijoille useita velvollisuuksia, joiden oikeasuhtaisuutta ja vaikutuksia sekä suhdetta jätesääntelyyn tulee tarkastella ehdotuksen jatkokäsittelyssä.

Varmuusvarastoinnissa tulisi varmistaa yhteensopivuus Suomen huoltovarmuusjärjestelmän sekä muiden EU-aloitteiden, kuten sisämarkkinoiden hätäapuvälinettä koskevan lainsäädäntö-paketin (ns. SMEI-paketti, *Single Market Emergency Instrument*) kanssa.

Valtioneuvosto korostaa, että uusien järjestelyjen tulee olla yhteensopivia Maailman kauppajärjestön (WTO) sääntöjen kanssa. On tärkeää, että kumppanuuksien kehittämistä tukevat erilaiset EU-välineet ja strategiat, kuten *Global Gateway*.

Jatkokäsittelyssä tulisi selvittää, mitkä asetusehdotukseen sisältyvien aineellisten velvoitteiden rikkomukset olisivat sanktioitavia.

Valtioneuvosto kiinnittää huomiota siihen, että asetusehdotuksessa komissiolle siirrettävät toimivaltuudet olisivat laajoja, minkä vuoksi jatkokäsittelyssä on tarkasteltava toimivaltuuksien oikeasuhtaisuutta. Komissiolle annettavien toimivaltuuksien tulisi olla myös täsmällisiä ja hyvin perusteluja. Lisäksi tulisi kiinnittää huomiota siihen, kuinka selkeä sääntelykokonaisuudesta muodostuu ja onko sääntely ennakoitavaa toimijoille.

Valtioneuvosto katsoo ehdotuksen oikeusperustan olevan lähtökohtaisesti asianmukainen. Valtioneuvosto kuitenkin arvioi ehdotuksen oikeusperustan asianmukaisuutta kaavoituksen osalta neuvottelujen edetessä. Valtioneuvosto katsoo, että komission asetusehdotus on nykyisellään toissijaisuusperiaatteen mukainen. Suhteellisuusperiaatteen toteutumista tulee arvioida neuvotteluiden kuluessa siltä osin kuin ehdotus koskee kaavoitusta, jäsenvaltioiden viranomaisten tehtäviä ja hallinnollisia menettelyitä.

Valtioneuvosto katsoo, että jatkoneuvotteluissa tarvitaan myös lisäselvitystä ehdotuksen suhteesta muuhun unionin sääntelyyn ja kansainväliseen oikeuteen. Lisäksi valtioneuvosto pitää tarpeellisena huolehtia, ettei epäselvyyttä sovellettavuudesta suhteessa muuhun EU-sääntelyyn synny.

Jatkokäsittelyssä on tärkeää varmistaa, että asetusehdotus jättää riittävän siirtymäajan kansalliselle täytäntöönpanolle muun muassa sääntelyn ennakoitavuuden ja kansallisten lainsäädännön muutostarpeiden vuoksi.

Valtioneuvosto tarkentaa kantojaan neuvottelujen edetessä ja toimittaa eduskunnalle tarvittavat jatkoselvitykset.